

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово-економічної
безпеки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

зі спеціальності 081 «Право»

**Тема: «Кримінально-правові аспекти протидії
незаконному обігу зброї в Україні»**

Завідувач кафедри _____ д.ю.н. Гаруст Ю. В.
(підпис)

Керівник проекту _____ д.ю.н. Гаруст Ю.В.
(підпис)

_____ к.ю.н. Слабунова Ю.В.
(підпис)

Виконавець студент

групи Ю.мз-91с _____ Довбня Л.С.
(підпис)

Суми 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ.....	8
1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «незаконний обіг зброї»..	8
1.2. Історико-правові аспекти протидії незаконному обігу зброї.....	19
РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ.....	29
2.1. Особливості правового регулювання обігу зброї в Україні.....	29
2.2. Діяльність Національної поліції в сфері протидії незаконному обігу зброї в Україні.....	47
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ В СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ.....	59
3.1. Закордонний досвід протидії незаконному обігу зброї.....	59
3.2. Стратегія протидії незаконному обігу зброї.....	72
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВРУ – Верховна Рада України

МВС – Міністерство внутрішніх справ

КМУ – Кабінет Міністрів України

ООН – Організація Об'єднаних Націй

АТО – антитерорестична операція

ООС – операція об'єднаних сил

СБУ – Служба безпеки України

КК – Кримінальний кодекс

КУАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

ЗУ – закон України

п. – пункт

пп. – підпункт

р. – рік

ст. – стаття

ч. – частина

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. На теперішньому етапі розвитку України, побудова правової демократичної держави вимагає розроблення ефективних механізмів захисту прав людини та громадянина, а також удосконалення наявних правових норм протидії злочинності.

В сучасних соціально-політичних умовах прослідковується тенденція погіршення криміногенної ситуації, підвищення рівня вчинення тяжких злочинів, серед яких особливе місце посідають злочини вчинені із застосуванням зброї, дана ситуація також погіршується у зв'язку із проведенням на сході нашої держави Операції об'єднаних сил.

За даними Генеральної прокуратури України станом на 10.11.2018 р. в Україні зафіксовано понад 3 млн одиниць нелегальної нарізної зброї, і за 9 місяців 2018 року офіційно зареєстровано 1241 вбивство, 1717 розбоїв, майже 2 тис. нападів з тяжкими та середньої тяжкості тілесними ушкодженнями [1]. За 2019 року було вилучено 275 одиниць вогнепальної зброї, 125 306 боєприпасів, понад 73 кілограма вибухівки, що вказує на стійкий зріст кількості зазначених злочинів [2].

Дана ситуація погіршується і тим, що станом на 2020 рік Україна залишається єдиною державою в Європі, яка не має власного спеціального закону, який би регулював обіг зброї. Чинна нормативно-правова база на даний момент досить розпорошена та складається з розрізнених постанов, прийнятих різними органами. Основним регулюючим документом, що визначає порядок придбання та використання зброї залишається Інструкція, затверджена Наказом МВС від 21.08.1998 р. № 622 «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів,

споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів»

Починаючи з 1998 року та до сьогоднішнього часу до Верховної Ради України було подано велику кількість законопроектів, щодо вирішення вказаного питання, проте на сьогоднішній час вона залишається не вирішеною.

У сучасних соціально-політичних умовах в Україні вирішення питання законодавчого регулювання обігу та реформування кримінального законодавства в даній сфері є одними із пріоритетних напрямків політики нашої держави, що і зумовлює актуальність обраної теми наукового дослідження.

Ступінь розробленості теми в юридичній літературі. Загальні питання щодо кримінально-правового регулювання обігу зброї досліджувалися такими вченими, як В. П. Бахін, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. С. Карпов, В. А. Колесник, В. О. Коновалова, Н. І. Клименко, С. С. Кудінов, Є. Д. Лук'янчиков, В. Г. Лукашевич, М. А. Погорецький, М. В. Салтевський, О. Ю. Татаров, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалова, П. В. Цимбал, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько, М. Є. Шумило інших.

Науково-теоретичною основою дослідження стали напрацювання таких вчених, як: Н.Д. Дурманова, А.І. Долгової, А.Ф. Зелінського, Д.А. Корецького, А.А. Герцензона, Я.М. Брайніна, Ю.Д. Блувштейна, П.С. Матишевського, Г.А. Аванесова, В.І. Борисова, В.П. Тихого, С.В. Бородіна, Б.Б. Шаповалова, М.Д. Шаргородського, П.Л. Фріса та інших.

Метою роботи є дослідження кримінально-правових аспектів протидії незаконному обігу зброї в Україні. У відповідності до поставленої мети сформульовані наступні завдання:

- розглянути теоретичні підходи до визначення поняття «незаконний обіг зброї»;
- дослідити історико-правові аспекти протидії незаконному обігу зброї;
- з'ясувати особливості правового регулювання обігу зброї в Україні;

- дослідити діяльність Національної поліції в сфері протидії незаконному обігу зброї в Україні;
- проаналізувати закордонний досвід протидії незаконному обігу зброї;
- дослідити недоліки вітчизняного кримінально-правового регулювання обігу зброї та запропонувати стратегію протидії незаконному обігу зброї в Україні.

Об’єктом роботи є суспільні відносини, що виникають у сфері обігу зброї в Україні.

Предметом дослідження є кримінально-правові аспекти протидії незаконному обігу зброї в Україні.

Методологія дослідження. Методи дослідження були обрані з урахуванням мети та задач роботи, його об’єкта і предмета. Для досягнення мети й забезпечення наукової обґрунтованості її результатів магістрантом було використано ряд деяких загальних і спеціальних методів наукового пізнання. Насамперед:

- в основу кваліфікаційної роботи було покладено метод системного аналізу завдяки якому було досліджено питання специфіки кримінально-правового регулювання обігу зброї в Україні;
- логіко-семантичний та діалектичний методи використовувалися під час визначення такого поняття, як «незаконний обіг зброї»;
- порівняльно-правовий метод використовувався при порівнянні закордонних практик правового регулювання обігу зброї;
- аналітичний метод було використано задля можливості узагальнення та встановлення недоліків вітчизняного нормативно-правового регулювання обігу зброї;
- метод узагальнення надав можливість визначити отримані висновки здійснюваного нами наукового дослідження.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у тому, що її висновки та пропозиції дають змогу для подальшого теоретичного дослідження

кола питань, пов'язаних із кримінально-правовим регулюванням обігу зброї.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що кваліфікаційна робота є одним із комплексних досліджень, спрямованих на характеристику існуючих кримінально-правових заходів протидії незаконному обігу зброї в Україні. Результати, що відображають наукову новизну полягають у наступному:

уперше:

- узагальнено та критично оцінено законодавство, що регламентує обіг зброї в Україні;

- розроблено комплексну стратегію протидії обігу зброї в Україні;

удосконалено:

- визначення поняття «незаконний обіг зброї»;

- загальні положення щодо вжиття заходів державними органами з протидії незаконному обігу зброї;

дістали подальшого розвитку:

- питання законодавчого регулювання незаконного обігу зброї;

- створення єдиного державного реєстру зброї;

- заходи протидії незаконному обігу зброї.

Апробація результатів дослідження здійснена у фаховому науковому виданні «Правові горизонти» (категорія Б).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота визначена її метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 92 сторінки. Список використаних джерел включає 90 найменувань і розміщений на 11 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ

1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «незаконний обіг зброї»

Розглядаючи діяльність суспільно-небезпечних явищ, які становлять загрозу нормальному функціонуванню нашої держави, негативно впливають на права та свободи людини, велику кількість становлять правопорушення, здійснені з використанням зброї. Незаконний обіг зброї є одним із чинників, які негативно впливають на стан безпеки в нашій державі. Незаконний обіг вогнепальної зброї, вибухових речовин та пристроїв завжди становив серйозну загрозу громадській безпеці. Напади з використанням зброї завдають невідправної шкоди життю і здоров'ю громадян, мають резонансний характер, посилюють страх і відчуття незахищеності у населення, нівелюють у суспільній свідомості зусилля держави, спрямовані на стабільний розвиток суспільства, забезпечення прав і свобод людини, створення гідних умов життя. Міжнародне співтовариство також все більше визнає загрозу незаконного обігу зброї як внутрішню проблему держави, а і як суттєвий чинник впливу на транснаціональну організовану злочинність [4].

На сьогоднішній день в Україні відсутній спеціальний закон щодо зброї, в якому було надано законодавче визначення понять «зброя», «обігу зброї» та інших важливим для даної тематики термінів. Процес виготовлення, придбання, володіння, використання, знищення та інші дії зі зброєю регулюються значною кількістю нормативних актів. Як приклад, суспільні відносини пов'язані з поводженням з вибуховими матеріалами промислового призначення, регулює Закон України «Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення» [6].

Порядок полювання з використанням вогнепальної мисливської зброї регулює Закон України «Про мисливське господарство та полювання» [5].

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» регулює виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, холодної зброї, порядок торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасів до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; також даним законом регулюється виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, засобів індивідуального захисту та активної оборони, регламентується їх продаж; варто зазначити, що даним законом регулюється виробництво вибухових матеріалів промислового призначення за переліком, що визначений Кабінетом Міністрів України [7].

Постановою Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» встановлений чіткий перелік майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України, до якого, відповідно до вказаної постанови відносяться зброя, боєприпаси. Дана постанова має виключення, що стосуються мисливської, спортивної та пневматичної зброї, а також боєприпасів до неї [9].

Також варто акцентувати увагу, на тому що порядок використання певних видів зброї затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Положення про дозвільну систему». Відповідно до даної постанови до предметів, матеріалів і речовин, на які поширюються вимоги дозвільної системи відноситься вогнепальна зброя, холодна зброя, пневматична зброя калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначені патрони, вибухові матеріали і речовини [8].

На сьогоднішній час основним нормативно правовим актом, який регулює обіг зброї в Україні є «Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами 4 несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» МВС України [10].

Проте, якщо підходити до визначення поняття незаконного обігу зброї, вибухових речовин чи боєприпасів, то наведені вище нормативно-правові акти не визначають дане поняття.

Частково зміст поняття незаконного обігу зброї сформульовано у міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актах, що спрямовані на боротьбу із даним явищем.

Стаття 3 «Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності» незаконний обіг зброї визначено, як придбання, продаж, ввіз чи вивіз, доставку, переміщення або передачу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї з території чи територією Держави-учасниці на територію іншої Держави-учасниці, якщо будь-яка із заінтересованих Держав-учасниць не надає відповідного дозволу або якщо вогнепальна зброя не має передбаченого маркування [11].

У Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» надається сформульовано поняття незаконного зберіганням, носіння, придбанням, виготовленням, передачі, збуту [12].

Відповідно до п. 11 даної постанови під незаконним зберіганням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв розуміються умисні дії, які полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при особі, а в обраному нею місці [12].

Незаконне носіння холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв даною постановою визначене як умисне, вчинення без передбаченого законом дозволу дій по їх переміщенню, транспортуванню особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо).

Відповідно до п. 12 даної постанови незаконним придбанням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід вважати умисні дії, пов'язані з їх набуттям (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) всупереч передбаченому законом порядку - в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунок, на відшкодування боргу тощо.

Також даною постановою визначено поняття виготовлення холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, так під даними діями потрібно розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по їх створенню чи переробленню, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей [12].

Відповідно до п.12 вказаної вище постанови, під незаконною передачею вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід розуміти надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу [12].

Окремо варто акцентувати увагу, на тому фактові, що вказаною постановою наведено визначення поняття незаконного збуту холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, який полягає в умисній передачі їх іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо[12].

Кримінальна відповідальність, відповідно до ст. 263 КК України, настає за вчинення наступних форм незаконного обігу зброї: незаконного носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонту, передачі чи збуту однієї або декількох основних частин вогнепальної зброї. Оскільки вказані форми вчинення злочину тісно пов'язані між собою, доповнюють і продовжують одна одну, відповідальність за ці діяння передбачена в одній статті Кримінального кодексу. Як приклад, співробітник приватного охоронного підприємства А. придбав у невстановленої особи пістолет Макарова і дві обойми з патронами до нього, деякий час зберігав їх в будинку родичів, та з метою «самооборони» носив на роботу, зрештою, через деякий час, подарував власному знайомому. З огляду на дану ситуацію, в його діях вбачаються наступні форми кримінально караного діяння: незаконне придбання, зберігання, носіння і збут вогнепальної зброї і боєприпасів до неї. [13, с. 59]

Проте таке складне явище, як незаконний обіг зброї, вказаними актами повністю не охоплюється.

Вивчення наукових праць свідчить, що питання незаконного поводження зі зброєю та її обігу, були предметами дослідження широкого кола науковців.

Так, В. В. Агафонов акцентує, що обставини носіння, виготовлення і збуту механічної зброї у 66,2% з проаналізованих кримінальних справ були пов'язані зі скоєнням за допомогою цієї зброї інших видів злочинів: хуліганства, завдання тілесних ушкоджень, розбійних нападів тощо [14, с. 14- 15].

М. Ш. Шайдулін у своїй дисертаційній роботі, звертає увагу на такі тенденції сучасної збройної злочинності:

– збільшилася питома вага тяжких насильницьких злочинів (якщо раніше переважали зазначені злочини в сфері побуту і дозвілля, то в даний час зброя частіше застосовується при здійсненні корисливо-насильницьких і насильницьких злочинів);

– спостерігається розширення спектру вогнепальної зброї, використовуваної при скоєнні злочинів, за рахунок цивільних зразків зброї;

– озброєність є однією з характеристик організованої злочинності [15, с. 155].

Ю. А. Кушнерик, зазначає, що неконтрольоване розповсюдження зброї з Донецької та Луганської областей призвело до різкого зростання кількості розбійних нападів із використанням вогнепальної зброї, останнім часом вони стали більш зухвалими, збільшується кількість загиблих та поранених [16, с. 5].

Окремі науковці присвятили свої дослідження з'ясуванню ряду питань, що торкаються діянь, пов'язаних із протиправним поводженням зі зброєю. Так, Л. Ф. Соколов пропонував навіть у понятті зброї відображати таку ознаку, як вилучення даного предмета із цивільного обігу в цілях громадської небезпеки [17, с. 7].

У той же час С. С. Галахов акцентував на висвітленні зарубіжного досвіду боротьби з протиправним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв і вибухових речовин з метою протидії злочинам терористичного характеру [18, с. 204-247].

В. Большаков, зазначив, що у зв'язку з високим рівнем злочинності, особливо так званої «вуличної» – грабежів, розбійних нападів, практичний інтерес до права на необхідну оборону та його реалізацію значно зріс. Не останнє місце в практичному здійсненні зазначеного права займає юридичне урегулювання обігу вогнепальної та холодної зброї, спеціальних засобів самооборони [19].

Порядок обігу зброї в контексті кримінально-правового, адміністративно-правового та цивільно-правового режиму досліджував Д. А. Корецький, який

запропонував розглядати зазначений аспект в окремій теорії «кримінальної армалогії», під чим розумів комплексне міждисциплінарне вчення про зброю, її правовий режим, її використання у кримінальних цілях і з метою боротьби зі злочинністю, її вплив на звичаї в суспільстві, на групову і індивідуальну психологію населення, на законослухняну і протиправну поведінку окремих громадян і соціальних груп [20, с. 15].

В науковій літературі, багатьма відомими вченими-кримінологами наведено різні варіанти та підходи до визначення поняття незаконного обігу зброї.

Е. В. Солоніцька під незаконним обігом розуміє як чисто кримінальний рух зброї, так і суттєві порушення правил законного обігу, які призводять до виходу його з під контроль і залучення до кримінальної сфери [21, с. 4].

С. А. Григорянц ототожнює незаконний обіг зброї із нелегальним і визначає його як кримінальний рух предметів незаконного обігу зброї в сукупності з відхиленнями в сфері законного обігу зброї [22, с. 7].

В. П. Власов пише, що незаконний обіг зброї являє собою відносно масове соціально-правове явище, утворене сукупністю злочинів та інших правопорушень, пов'язаних як з протиправним володінням (заволодінням), так і з протиправним використанням (застосуванням) зброї [23, с. 6].

Проте деякі вчені роблять акцент, на тому що застосування зброї, не відноситься до поняття обігу зброї. Вітчизняні науковці термін «незаконний обіг зброї» часто замінюється терміном «незаконне поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами згідно із ст. 263 КК України [24].

На нашу думку варто погодитися з даним твердженням, адже поняття «обіг зброї» є більш ширшим, ніж поняття «поводження», яке охоплює дії власника зброї з ним, тобто зберігання, носіння, перевезення, ремонт та інше.

Для встановлення змісту поняття «незаконного обігу зброї» слід окремо розглянути його складові елементи. Не поглиблюючись в аналіз терміна «зброя», варто зазначити, що під зброєю у загальному вигляді варто розуміти саморобні

чи заводські предмети, пристрої, призначені спеціально для ураження живих цілей, знищення чи пошкодження оточуючого середовища. До зброї відноситься будь-яка вогнепальна зброя, зокрема артилерійська та стрілкова, а також гранатомети; звичайні засоби ураження такі як міни та запалювальна зброя; газова зброя нервово-паралітичної дії; холодна зброя; пневматична зброя калібру понад 4,5 мм зі швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду; спеціальна зброя для відстрілу патронів споряджених гумовими кулями; електрошокова зброя; вибухові речовини або бойові припаси, зброя масового знищення. Під «обігом» розуміється «використання», «вжиток» чого-небудь [25, с. 502].

Однак, використання зброї, тобто застосування її за призначенням – для ураження живої цілі чи інше, не в повній мірі відображає поняття «обіг». Варто розглядати обіг як процес виробництва зброї, її подальшого руху від виробника (державного чи кримінального), до законного чи незаконного одержувача (злочинні угруповування метою яких є вчинення злочинних дій, громадяни які придбали зброю для власного самозахисту чи з метою колекціонування), а також підтримка її в справному стані, перехід від одного власника до іншого до моменту її утилізації. Фізичний вплив на зброю (виготовлення, переробка), її просторове (носіння, перевезення), тимчасове (зберігання), соціальне (зміна власника) переміщення мають правові позначення, що визначають кваліфікацію відповідних дій. Кожний такий вплив є складовим елементом обігу зброї. [3, с. 6]

Дії зі зброєю, що вчинені із порушенням чинних нормативно правових актів є неоднорідними, та їх умовно можна поділити на два види:

- кримінальний обіг зброї;
- дії, що пов'язані з вчиненням адміністративних правопорушень або іншими порушеннями адміністративних приписів.

Підходячи до характеристики першого виду незаконного обігу зброї, а саме кримінального обігу зброї, варто вказати, що кримінальна відповідальність настає за порушення кримінально-правових заборон, щодо зброї, які передбачені чинним Кримінальним кодексом України:

– контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї (ст. 201 ККУ);

– викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства (ст. 262 ККУ);

– носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ч.1 ст. 263 КУ);

– носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу (ч.2 ст. 263 КУ);

– незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 263-1 ККУ);

– Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ст. 264 ККУ),

– незаконне виготовлення будь-якого ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію і може через свої властивості спричинити загибель людей, шкоду здоров'ю людей, майнову шкоду у великому розмірі або значне забруднення довкілля (ст. 265-1 ККУ);

– порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або

вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків (ст. 267 ККУ);

- незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин (ст. 269 ККУ);

- вивезення за межі України сировини, матеріалів, обладнання, технологій, які можуть бути використані для створення ракетної, ядерної, хімічної, інших видів зброї (ст. 333 ККУ);

- викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна або заволодіння ними шляхом шахрайства (ст. 410 ККУ);

- умисне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна (ст. ст. 411, 412 ККУ);

- втрата або зіпсування ввірених для службового користування зброї, бойових припасів, засобів пересування, предметів технічного постачання або іншого військового майна внаслідок порушення правил їх зберігання (ст. 413 ККУ);

- Порушення правил поводження зі зброєю, а також із боєприпасами, вибуховими, іншими речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, а так само з радіоактивними матеріалами, якщо це заподіяло потерпілому тілесні ушкодження або створило небезпеку для довкілля (ст. 414 ККУ);

- розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення, забороненої міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 440 ККУ) [26].

Розглядаючи другий вид незаконного обігу зброї, варто вказати, що адміністративна відповідальність настає за вчинення дій, передбачених

Кодексом України про адміністративні правопорушення:

- порушення правил поведження із зброєю, а також боєприпасами, вибуховими речовинами (ст. 172-19 КУАП);
- необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів (ст. 172-12 КУАП);
- стрільбу з вогнепальної чи холодної металеві зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії або пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду в певних умовах (ст. 174 КУАП);
- придбання, зберігання, передачу іншим особам або продаж вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без відповідного документа дозвільного характеру (ст. 190 КУАП);
- порушення правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 7 100 метрів за секунду і бойових припасів (ст. 191 КУАП);
- порушення встановлених строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в уповноваженому органі Міністерства внутрішніх справ України у разі зміни місця проживання (ст. 192 КУАП);
- ухилення від реалізації вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів (ст. 193 КУАП);
- продаж без відповідного дозволу вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і

швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів (ст. 194 КУАП);

– порушення правил зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів не за призначенням (ст. 195 КУАП) [3, с. 7].

Підсумовуючи вище викладене, можна надати наступне визначення поняттю «незаконний обіг зброї». «Незаконний обіг зброї» – це будь-які дії зі зброєю, що вчиняються без передбаченого законом дозволу, порушуючи при цьому кримінально-правові чи адміністративні заборони, та за вчинення яких настає передбачена законом відповідальність.

1.2. Історико-правові аспекти протидії незаконному обігу зброї

Проблематика ефективної протидії незаконному обігу зброї в Україні є надзвичайно актуальною на сьогоднішній день, та має велику історію та її історико-правові аспекти сягають глибокої давнини.

Для вирішення проблем запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї, важливо мати чітке й повне уявлення про особливості злочинів цієї групи, зокрема їх масштаб, напрямки та тенденції розвитку, як раніше, так і в умовах сьогодення.

Законодавець у різні періоди часу часи неоднаково підходив як до підстав відповідальності, так і до самого викладення норм, які передбачали відповідальність за вчинення злочинів пов'язаних з незаконним обігом зброї

На сьогоднішній день, удосконалення сучасного кримінального законодавства в сфері незаконного обігу зброї в Україні потребує окремої уваги, тому вивчення історичного досвіду, є вкрай важливим питанням, що потребує окремої уваги.

Злочини, пов'язані з незаконним обігом зброї досліджувалися багатьма відомими вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема: Н.Д. Дурмановим,

А.І. Долговою, А.Ф. Зелінським, Д.А. Корецьким, А.А. Герцензоном, Я.М. Брайніним, Ю.Д. Блувштейном, П.С. Матишевським, Г.А. Аванесовим, В.І. Борисовим, В.П. Тихим, С.В. Бородіним, Б.Б. Шаповаловим, М.Д. Шаргородським, П.Л. Фрісом, Л.О.

Як показує історико-правовий аналіз нормативно-правових актів і наукових робіт, термін «зброя» та її види використовувалися в законодавстві для встановлення наявності складу злочину, його ознак, а також як кваліфікуюча обставина вчинення злочину.

Так, відповідно до статей 3, 4 Руської Правди особа несла відповідальність за побої, спричинені палицею, жердиною, тильною стороною меча або побої спричинені піхвами меча. Дан дії вважалися особливо образливим для потерпілої сторони і несли за собою накладення великого штрафу на особу правопорушника. Стаття 13 Руської Правди передбачала, що особа несла відповідальність у вигляді штрафу за крадіжку зброї. [27, с. 63].

Звод законів кримінальних від 1832 року у пункті 10 статті 455 передбачав відповідальність за вбивство, здійснене шляхом вибуху газу чи пороху. За вказані вище дії передбачалася відповідальність у вигляді каторжних робіт строком від 15 до 20 років а також позбавлення всіх передбачених прав стану. [28, с.412].

З розвитком кримінального законодавства, у більш нових нормативно-правових актах, можна побачити приклади того, як термін «зброя» застосовується законодавцем у якості кваліфікуючої ознаки злочину. Як приклад можна навести Зводу законів кримінальних від 1842 року, де поняття грабежу сформульовано наступним чином: «Коли хто на сухому шляху або на воді на будь-кого нападе, або спинить, стращаючи дією, як то: зброєю, рукою або іншим чим» [28, с. 414].

Укладенням про покарання кримінальні і виправні від 1845 року у статті 284 встановлювало відповідальність за протидію доведенню або виконанню нормативно-правових актів влади, якщо воно вчинене озброєною особою чи особами [28, с. 414].

Варто зазначити, що відповідно до даного нормативно-правового акту порядок обігу зброї набув окремого кримінально-правового захисту.

У ст.ст. 1241-1247, 1249 відділення №9 «Про протизаконне виготовлення та зберігання зброї чи пороху, і порушення інших, для огорожі особистої безпеки постановлених, правил обережності» передбачалася відповідальність за злочинне поводження зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами.

Стаття 1241 передбачала відповідальність за незаконне виготовлення пороху, зброї, бомб, гранат чи снарядів до артилерійських знарядь. Варто зазначити, що за незначні розміри даних предметів передбачалось покарання у виді тримання у тюрмі від трьох до шести місяців, а за інші розміри – тримання у фортеці від одного до двох років відповідно.

Стаття 1242 передбачала відповідальність за незаконне зберігання зброї чи пороху у розмірах, що перевищували розволений мінімум. За дані дії було передбачено покарання у вигляді арешту від трьох тижнів до трьох місяців чи грошове стягнення у розмірах від десяти до ста рублів. При цьому зброя чи порох підлягали конфіскації.

Стаття 1243 передбачала відповідальність за вказані вище дії, якщо вони вчинені з метою підриву спокою чи державної безпеки. Дані злочини розцінювалися як державна зрада чи за бунт проти Влади Верховної, відповідно цим і пояснюється суворість покарання, що застосовувалося до винної особи.

Стаття 1244 передбачала відповідальність мастрового за недонесення до поліції відомостей про людину, яка принесла для ремонту зброю заборонену законом. Мастровий за дане діяння ніс відповідальність у вигляді арешту від трьох до семи днів.

Відповідно до статті 1245 за використання вогнепальної зброї без необхідної потреби у місцях можливого масового скупчення людей, передбачалася відповідальність у вигляді штрафу, так у містах від двадцяти до ста рублів, у поселеннях від одного до десяти рублів. Якщо дані дії вчинялися правопорушником повторно, то штраф подвоювався.

Відповідно до статті 1246 особа несла відповідальність за стрільбу з лука у місцях масового скупчення людей стрілами без залізних або інших небезпечних ліз. Штраф за дані дії було передбачено у розмірі від п'ятдесяти копійок до трьох рублів.

Стаття 1247 передбачала відповідальність за зберігання у домах чи інших місцях можливого перебування людей зарядженої вогнепальної зброї. За дані дії особа несла відповідальність у вигляді штрафу від одного до п'яти рублів.

Відповідно до статті 1249 за перебування зі зброєю, чи зарядженою вогнепальною, у заборонених місцях особа несла відповідальність у вигляді штрафу у розмірах від п'ятдесяти копійок до десяти рублів.

Якщо дії передбачені ст.ст. 1245, 1246 спричинили шкоди здоров'ю особи чи призвели до її смерті, вони карались за ст.ст. 1937, 1965, санкція яких передбачала відповідальність за необережне спричинення шкоди здоров'ю особи чи її смерті [28, с. 415].

Прикладом для прийняття статті 264 КК України 2001 року, що встановлює відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, послуговували статті «Укладення про покарання кримінальні і виправні 1845 року. Дані норми за сьогодишньою класифікацією мали формальні склади злочинів, тобто не передбачали як основну ознаку настання суспільно небезпечних наслідків у виді заподіяння шкоди життю, здоров'ю потерпілого чи її власності. Відповідальність за вказане діяння полягала у грошовому стягненні з особи правопорушника [28, с.416]

Устав про покарання, що накладаються мировими суддями 1864 року у розділі десятому «Про проступки проти особистої безпеки» передбачав дві статті, за якими особа несла відповідальність за злочинне поводження зі зброєю. [29]

Стаття 117 передбачала відповідальність за зберігання, носіння забороненої зброї, за зберігання пороху понад встановлений розмір, а також за стрільбу з вогнепальної чи іншої небезпечної зброї у заборонених місцях чи місцях масового скупчення людей. Відповідальність за ці діяння передбачалася

у вигляді грошового стягнення, розміри якого не перевищували двадцяти п'яти рублів, при цьому зброя та порох підлягали конфіскації.

Стаття 118 встановлювала відповідальність за зберігання зарядженої або іншої небезпечної зброї чи пороху без належної обережності, за носіння зброї у заборонених місцях. Відповідальність за ці діяння передбачалася у вигляді грошовим стягненням до десяти рублів. Варто зазначити, що саме дана стаття Уставу, фактично, об'єднала у своїй диспозиції діяння та покарання за них, передбачені ст. ст. 1247, 1249 Укладення про покарання кримінальні і виправні 1845 року [29].

Кримінальне укладення Росії 1903 р. у главі десятій «Про порушення постанов, що огорожують громадську та особисту безпеку» передбачало перелік статей, якими встановлювалася відповідальність за злочинне поводження зі зброєю, а саме ст.ст. 222-227, 230. Дані статті значно розширили перелік кримінально-караних діянь у сфері обігу зброї, боєприпасів та вибухових речовин порівняно з Укладенням про покарання кримінальні і виправні 1845 року. Статті, що передбачали відповідальність за злочинне поводження з вогнепальною зброєю та боєприпасами, в Укладенні 1903 року слід розглянути більш детально.

Пунктом 1 статті 225 передбачалася відповідальність за незаконне зберігання вогнепальної зброї чи вибухових речовин, за винятком пороху або снарядів поза межами обладнаних для даних цілей складів, чи у розмірах, що перевищують дозволену кількість. Особа за вказане діяння несла відповідальність у вигляді утримання у тюрмі з можливістю позбавлення певних спеціальних прав, таких як: право торгівлі вогнепальними чи вибуховими речовинами, чи право мати склади для їх зберігання на строк від одного до п'яти років чи довічно. При цьому зазначені речі підлягали конфіскації.

Статтею 226 передбачалася відповідальність за зберігання пороху поза межами складу у кількості понад тридцяти фунтів, або ж у складі, але в більшій проти дозвільної кількості. За вказані дії особа несла відповідальність у вигляді

утримання у тюрмі на строк до шести місяців, при цьому вказаний порох підлягав вилученню.

Статтею 227 передбачалася відповідальність за порушення правил обладнання чи утримання складів вибухових речовин для потреб гірничозаводської чи соляної промисловості або правил зберігання, перевезення, відпуску, продажу, придбання, розподілу чи використання вибухових речовин або снарядів. За дані дії особа несла відповідальність у вигляді арешту чи грошової пені до п'ятисот рублів. У випадках якщо таке порушення передбачених правил загрожувало небезпекою вибуху, особа несла відповідальність у вигляді утримання у тюрмі до шести місяців. В даному випадку законодавець звернув увагу на необхідність притягнення до кримінальної відповідальності як за створення небезпеки вибуху так і створення випадків коли порушення передбачених правил не було, проте поводження з вогнепальною чи вибуховою речовиною або снарядом було здатне спричинити даний вибух.

Стаття 230 передбачалася відповідальність за зберігання чи носіння зброї у заборонених місцях; за стрільбу зі зброї у вказаних місцях; а також за недотримання правил поводження із зарядженою чи іншою небезпечною зброєю. В даному випадку, особа несла відповідальність у вигляді арешту до двох тижнів чи грошової пені у розмірі до п'ятдесяти рублів [28, с.416].

На підставі викладеного варто зазначити, що Кримінальне укладення Росії 1903 року значно розширило перелік кримінальних правопорушень у сфері обігу зброї, боєприпасів та вибухових речовин в порівняльні з попередніми законодавчими актами

Дані норми за винятком статті 227 мали формальні склади злочинів, тобто відповідальність за вказані дії встановлювалось більш жорсткіша, ніж це це передбачало попереднє законодавство. Це пояснюється тим, що вказані норми передбачали не тільки можливість грошового стягнення, але й тримання у тюрмі чи арешт.

Також варто відзначити статтю 984 Повного зводу законів Російської імперії від 1912 року, яка передбачала відповідальність за знаходження зброї у жебраків [30].

Конституція російської держави 1918 року, дія якої на той час поширювалася і на територію України, передбачала повне роззброєння населення. На початку розбудови соціалістичної держави можна відслідкувати приділення більшої уваги до відповідальності за незаконного носіння, зберігання та придбання зброї. Відповідно до Декрету Уряду України від 6 березня 1918 року «Про здачу зброї населенням України для потреб Червоної Армії» за приховання зброї передбачалося застосування вищої міри покарання у вигляді розстрілу. Згодом дана міра покарання була закріплена Декретом ВЦВК від 20 червня 1920 року «Про винятки із загальної підсудності в місцевостях, де запроваджено воєнний стан».

Даний період характеризувався тим, що поряд з підвищенням відповідальності за порушення порядку придбання зброї, підвищувалася боротьба з порушенням правил поводження зі зброєю. Як приклад можна навести Декрет Уряду Росії від 12 липня 1920 року «Про видачу і зберігання вогнепальної зброї й поводження з нею», відповідно до якого особа несла відповідальність за стрілянину в повітря в місцях масового скупчення народу без необхідної на те потреби, за безпідставну стрілянину вартівими, постовими міліціонерами, недбале поводження з вогнепальною зброєю, що могло спричинити нещасний випадок. [31, с.7]

У перші роки Радянської влади в Україні, у період іноземної військової інтервенції та громадянської війни злочинні дії відносно предметів озброєння і їх приховування відносились до числа посягань проти робочо-селянського уряду, оскільки такі протиправні діяння були пов'язані із вчиненням найбільш небезпечних для правлячого режиму злочинів.

До них належали: контрреволюційні змови, заколоти, терористичні акти, масові заворушення і особливо – бандитські нальоти. Крім того, озброєність населення являла серйозну загрозу для закріплення нової політичної влади, що й

вплинуло на вживання рішучих заходів боротьби з незаконним зберіганням і носінням зброї, до розстрілу на місці.

Також, перші радянські кримінальні кодекси не надавали самостійного кримінально-правового значення зброї. Проте, як виняток із загального правила, такі склади в КК все ж таки були. Так, наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 106 КК УРСР 1922 р. особа за перевищення влади із застосуванням зброї несла вищу міру покарання у вигляді розстрілу. [32]

Перелік норм, які передбачали кримінальну відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами, у Кримінальному кодексові УСРР 1922 року був значно менший в порівнянні з кримінальним законодавством Російської імперії.

Глава VIII «Порушення правил, що охороняють народне здоров'я, громадську безпеку та публічний порядок» містила лише одну норму, яка передбачала відповідальність у досліджуваній сфері – ст. 220. Відповідно до даної статті, дії щодо зберігання вогнепальної зброї без відповідного дозволу каралися примусовими роботами.

Також варто відзначити, що статтею 2172 встановлювалася відповідальність за порушення встановлених законом чи обов'язковою постановою правил, що охороняють народне здоров'я. За вказані дії, особа несла відповідальність у вигляді штрафу до трьохсот рублів чи примусовими роботами, якщо такі дії спричинили особливо важливі наслідки – штраф до п'ятиста рублів чи примусові роботи на строк не менше трьох місяців, чи позбавленням волі на строк до одного року.

КК УРСР 1927 р. у главі VIII «Порушення правил, що охороняють народне здоров'я, громадську безпеку та публічний порядок» передбачав відповідальність за злочинне поводження зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами у двох нормах, це статті 195 та 196. [28, с. 417]

Статтею 195 передбачала відповідальність за дії щодо здавання на пошту заборонених до пересилання вибухових, легкозаймистих та їдких речовин, а

також кислот. За вказані дії особа несла відповідальність у вигляді позбавленням волі на строк до трьох місяців.

Стаття 196 встановлювала відповідальність за виготовлення, зберігання, купівлю чи збут вибухових речовин, снарядів чи вогнепальної зброї військового зразку без передбаченого дозволу. Дане кримінальне правопорушення передбачало покарання у вигляді позбавленням волі на строк до шести місяців або штраф у розмірові до однієї тисячі рублів. [28, с. 417]

Встановлення повного тотального державного контролю за сферою обігу вогнепальної зброї, її практично повне вилучення з цивільного обігу, не могло не відобразитися на показниках вчинення кримінальних правопорушень. Перед початком Великої Вітчизняної війни показники вчинення кримінальних правопорушень цілком знизилася, як наслідок кількості злочинів, що здійснювалися з використанням зброї, – значно зменшилися. Проте, у період часу з 1945 по 1948 роки у населення, особливо це стосується західних районах України, перебувала значна кількість вітчизняної й трофейної зброї, що сприяло зростанню злочинів вчинених із застосуванням зброї, збільшення кількості розбійних нападів та бандетизму. Після значного підвищення злочинності у роки війни (1941-1945 рр.) й перших років післявоєнного часу (кінець 40-х – середина 50-х років) у міру зміцнення держави рівень злочинності знову став знижуватися [28, с.418].

Кримінальний кодекс УРСР 1960 р. передбачав кілька статей щодо відповідальності за злочинне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами – ст.ст. 221-224. Так, відповідно до статті 224 особа несла відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї і бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки. Дані дії каралися позбавленням волі до двох років чи виправними роботами до одного року.

Законодавство вже незалежної України у 1993 р. відзначилося посиленням покарання за цей злочин, За його вчинення особа несла відповідальність у вигляді позбавлення позбавлення волі на строк до чотирьох

років або виправних робіт на строк до двох років. Загалом, питання про кримінально-правову відповідальність осіб за порушення правил придбання, зберігання, носіння, виробництва, продажу й застосування вогнепальної зброї в історії СРСР та України вирішувалося залежно від конкретної суспільно-політичної ситуації, яка панувала в суспільстві [32].

З набуттям Україною незалежності, вагомим кроком у сфері протидії незаконному обігу зброї стало прийняття Верховною Радою України Постанови «Про право власності на окремі види майна» від 17.06. 1992 року, яка надавала громадянам України за наявності відповідного дозволу набуття права власності на окремі види зброї: на вогнепальну гладкоствольну та нарізну мисливську зброю, на газові пістолети, револьвери, на холодну зброю, на пневматичну калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с. [9].

Підсумовуючи вище викладене, варто зробити висновок, що історія протидії незаконному обігу зброї на теренах України сягає глибокої давнини. Використання історичного досвіду попередніх поколінь, з врахуванням діючих соціально-політичних умов, що склалися в нашій країні, дає можливість сформулювати пропозиції, щодо удосконалення чинного кримінального законодавства у сфері незаконного обігу зброї в Україні.

РОЗДІЛ 2

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості правового регулювання обігу зброї в Україні

На сьогоднішній день, у зв'язку зі зростом злочинності предметом якої є зброя та проведенням Операції Об'єднаних сил на Сході України, питання кримінально-правової боротьби з незаконним обігом зброї, гостро постало перед суспільством.

Відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України: за ознаками злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, у 2014 р. було зареєстровано 55714 злочинів, що становить 65,7 % від загальної кількості виявлених злочинів проти громадської безпеки, у 2015 р. – 57965 (66,57 %), у 2016 р. – 52402 (65,77 %), у 2017 р. – 61471 (71,95 %), у 2018 р. – 54910 (80,97 %) [33].

На теперішній момент в Україні у незаконному обігу перебуває велика кількість зброї. Погіршенню даної ситуації сприяє ряд факторів, зокрема значні обсяги зброї, що залишилися на воєнних складах після розпаду СРСР, проведення на території нашої держави АТО/ООС, а також перевезення зброї через неконтрольовані ділянки державного кордону. Головні проблеми пов'язані з недосконалістю правової системи, яка регулює володіння та користування вогнепальною зброєю, а також відсутністю єдиного державного реєстру вогнепальної зброї, що вкрай ускладнює протидію даному негативному явищу [34].

Проблематика регулювання обігу зброї на території України почала активно себе проявляти після розпаду СРСР й подальшого виведення Західної групи військ зі Східної Європи. Радянські війська залишили після себе величезну

кількість вогнепальної зброї, легкого озброєння та бойових припасів до неї, значна частина яких не мала належного інвентарного обліку та контролю. Станом на 1992 р. на військових складах України перебувало близько 7,1 млн одиниць вогнепальної зброї та легкого озброєння. Станом на 2007 рік вказаний показник скоротився до 6,2 млн одиниць [35].

З моменту початку на сході України антитерористичної операції, окремі особи та їх групи по обидві сторони збройного конфлікту розграбували частину складів зброї та боєприпасів МВС, СБУ а також міністерства оборони. Розграбовані склади та арсенали зі зброєю розташовувалися в районі Донецької та Луганської областей, Криму, також вказані випадки були виявлені в західних областях України.. Варто відзначити, що у зону проведення антитерористичної операції перші добровольчі батальйони, які підтримували державну владу, прибували на фронт із власною зброєю - легально придбаними цивільними версіями гвинтівок типу АК чи рушницями. Більшу частину із вказаних батальйонів введено до складу та оснащено міністерствами оборони та міністерством внутрішніх справ України. Також варто зазначити, що спочатку погано оснащені нерегулярні військові формування з розвитком бойових дій отримували все більший доступ до значного асортименту військової техніки, включаючи з повним спектром вогнепальної зброї та легкого озброєння.

Відповідно до результатів дослідження міжнародних експертів за період часу починаючи з 2013 року до 2015 року в Україні було викрадено чи втрачено щонайменше 300000 одиниць стрілецької зброї й легких озброєнь, з них 200000 одиниць вважається втраченим в зоні проведення АТО, також близько 100000 – в Криму. Із зазначеної кількості зброї було знайдено близько 4000 одиниць. Як результат після кількох років бойових дій на сході нашої держави кількість незаконної вогнепальної зброї в областях України стрімко зросла. На даний момент зброя із зони проведення бойових дій на сході нашої держави є ключовим джерелом поповнення чорного ринку озброєння в інших регіонах держави. [34].

Також, варто відзначити, що вогнепальна зброя потрапляє до нашої

країни із джерел, що розташовані поза її межами. У період часу з 1990-х рр. до 2013 року стрімкому розвитку ринку тіньової торгівлі зброєю в Україні сприяли збройні конфлікти в інших частинах регіону. Так, конфлікти 1992 року як у колишній Югославії, так і в Молдові створили популярний торговий маршрут для нелегальної зброї, збільшили кількість і розширили асортимент доступної в Україні зброї. Маршрут із Придністров'я через Одесу був основним торговим маршрутом, що використовувався для постачання зброї в Україну та інші країни Співдружності Незалежних Держав. Подібним чином протягом першого десятиліття XXI ст. чеченські злочинці, які контролювали бізнес в Одесі, Донецьку та Чернівцях (а також прилеглих до цих міст районах), імпортували зброю із зон конфліктів у Чечні [13, с. 17].

Від початку конфлікту в Україні в регулярних звітах і заявах офіційних осіб України та Заходу стверджувалося, що РФ надає допомогу військам на сході, включно з поставками зброї. Офіційні представники РФ послідовно заперечують ці заяви. Подібність українських запасів і запасів інших країн колишнього СРСР ускладнює доказову ідентифікацію зброї, яка могла ввозитися в країну незаконним шляхом. Однак у військових діях використовуються певні конкретні моделі зброї (зокрема великокаліберні снайперські гвинтівки, ракетні установки й переносні зенітно-ракетні комплекси (ПЗРК), про наявність яких в Україні раніше не було відомо і які, найімовірніше, надійшли з іноземних джерел, зокрема через неконтрольовані ділянки кордону на сході України [13, с. 13].

Варто також відзначити, що придбання або передача частин зброї на сьогоднішній момент не є незаконною в Україні й не вимагає відповідної ліцензії, а тому через відсутність обмежуючих законодавчих заходів торгівлю такими компонентами й деталями дуже важко відслідкувати та зупинити.

На сьогоднішній момент Україна має досить неповну й розпорошену нормативно-правову базу з регулювання виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання вогнепальної зброї та володіння нею.

Замість єдиного закону, ухваленого Верховною Радою, який би

регулював обіг зброї в Україні, на сьогоднішній момент чинна нормативно-правова база складається з розрізних постанов, прийнятих різними органами, включно з основним регулюючим документом, що визначає порядок придбання та використання зброї: «Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», яку затверджено Наказом МВС України від 21.08.1998 р. № 622 [10].

Також варто вказати, що питання у сфері обігу зброї частково регулюються законами України «Про мисливське господарство та полювання», «Про фізичну культуру і спорт».

Починаючи з 1998 року та до сьогоднішнього часу до Верховної Ради України було подано велику кількість законопроектів, щодо вирішення вказаного питання, проте на сьогоднішній час вона залишається не вирішеною.

На сьогоднішній час постановами МВС України приватним особам заборонено володіти короткоствольною вогнепальною зброєю, зокрема пістолетами й компактними автоматичними пістолетами. Деяким категоріям громадян (наприклад, депутатам Верховної Ради, прокурорам, суддям і журналістам) дозволено володіти зброєю несмертельної дії. Громадянам починаючи з 21 року дозволено володіти гладкоствольною зброєю (мисливські гладкоствольні рушниці), а з 25 років вони можуть отримати ліцензію на володіння нарізною зброєю (мисливські рушниці тощо), що підлягає державній реєстрації.

При цьому кількість зброї, яка може належати одній людині, законодавством не обмежується. Також варто вказати, що на сьогоднішній день в Україні відсутній єдиний державний реєстр вогнепальної зброї, що перебуває у цивільного населення. Також варто вказати, що процес реєстрації зброї досить тривалий, та ціни на продаж зброї для цивільного населення встановлюються

державою без врахування розвитку світових тенденцій поза межами України.

Багато видів зброї в Україні, які раніше вважалися легальними, тепер із ряду причин перейшли до категорії «нелегальних». Наприклад, гладкоствольна й нарізна вогнепальна зброя може перейти з легального володіння в категорію нелегальної після передачі права власності (як приклад: у порядку дарування, чи заповіту). Іншим прикладом є перероблена зброя – легально доступна деактивована, макетна або охолощена вогнепальна зброя, модифікована для використання з бойовими набоями. Наприклад, до типів зброї, які можна переробити на повнофункціональну, але незаконну ручну вогнепальну зброю, належить стартовий пістолет Zoraki 914S, який у великій кількості імпортується з Туреччини й доступний в Україні приблизно за 100 євро. Нарешті, зброя, знайдена в місцях битв Другої світової війни, які відбувалися на території України, реставрується й виставляється на продаж так званими «чорними копачами» [13, с. 15].

Станом на 2020 рік Україна залишається єдиною державою в Європі, яка не має власного спеціального закону, який би регулював обіг зброї. В цьому випадку варто також звернутися до законодавчого досвіду зарубіжних країн, наприклад закони, що регулюють обіг зброї в Молдові та Чехії прийняті ще у минулому сторіччі.

На території вказаних держав громадяни мають право придбати вогнепальну зброю, зокрема короткоствольну та довгоствольну при наявності передбаченого законом дозволу. Як наслідок, на території цих країн не відбуваються масові вбивства із застосуванням зброї, а також не відбувається погіршення криміногенної ситуації в країні. Це приклади держав та урядів, які відносяться до власних громадян з повагою, які розуміли необхідність прийняття закону про зброю, та які бачать у власних громадянах не правопорушників, що будуть використовувати зброю для вчинення злочинних дій, а рівних у правах та обов'язках осіб. Законодавчі приклади вказаних країн, підтверджують твердження про те, що громадяни можуть бути не просто «статистами» у яких є лише обов'язок сплачувати податки, а й повноцінними суб'єктами права, які у

будь-який момент зможуть захистити не лише власні порушені права, а й територіальну цілісність власної держави.

У Молдові Закон про зброю було прийнято у 1994 р. Право на володіння і носіння зброї громадянин Республіки Молдова отримує з 18 років за умови відсутності медичних протипоказань. Особам, що раніше втратили зброю, грубо порушують громадський порядок чи мають непогашену судимість дозвіл на зброю видається. Закон про зброю був прийнятий в Молдові у зв'язку з тим, що уряд не міг впоратися з масовими заворушеннями, які поглинули країну. Позитивним наслідком прийняття даного закону, можна навести той факт, що вже через рік після прийняття вказаного закону рівень злочинності знизився приблизно на 40 %.

В Чехії близько 16 % жителів володіють зброєю. Задля отримання дозволу на приховане носіння громадянам Чехії не потрібно вказувати причину. Використання зброї для самозахисту закріплено на законодавчому рівні. Для отримання дозволу необхідно пройти перевірку персональних даних та скласти іспити на знання техніки безпечного поводження зі зброєю. [13, с. 16]

На сьогоднішній час склалася ситуація, що вище вказана «Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», яку затверджено Наказом МВС України від 21.08.1998 р. № 622, яка регулює обіг зброї в Україні, відповідно до наказу Міністра внутрішніх справ України може бути змінена в будь-який час. Тобто питання про те хто саме, з якого віку та яку саме зброю може придбати особа вирішується однією особою – Міністром внутрішніх справ України. Також міністром МВС приймається рішення про обсяги нагородження вогнепальною зброєю, серед якої присутні не лише пістолети та револьвери, а й види військової зброї, такі як штурмові гвинтів та кулемети.

Досить цікавим є той факт, що за період часу з 2014 по 2016 роки міністр МВС підписав накази про вручення 1322 одиниць зброї), проте Міністерство внутрішніх справ України відмовилось надати список нагороджених осіб [36].

У 2012 році Розділ IX Особливої частини КК «Злочини проти громадської безпеки» був доповнений статтею 263-1, яка передбачає відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв. Підставою для цього стало прийняття Закону України від 21 листопада 2002 року, яким схвалено Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [37].

Дані дії пов'язують з підписанням Україною 31.05.2001 р. Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. На підставі викладеного, зобов'язання, які наша країна взяла на себе у вигляді положень вказаного Протоколу, закріплено національним законодавством.

Вказані дії, з однієї сторони, охоплюються таким миротим поняттям як «незаконне поводження» із вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями, а з іншої, вони мають свої особливості, саме як дії, які безпосередньо спрямовані на створення, зміну, поліпшення їх властивостей, посилення ступеня їх небезпечності. В даному напрямку законодавець посилив кримінальну відповідальності за дії, які підпадають під поняттям незаконного обігу зі зброєю. На даний момент ч. 1 ст. ст. 263 та 263-1 КК України передбачає більш сувору міру покарання (від 3-х до 7-ми років позбавлення волі). Проте у спеціальній нормі не міститься виокремлення такого виду вогнепальної зброї, як гладкоствольна мисливська зброя. І ця норма не містила тлумачення такого поняття, як «незаконність» зазначених у нормі дій.

Вказана інформація свідчить не лише про певні сталі тенденції довготривалого розвитку кримінально-правових інститутів у сфері незаконного

обігу зброї та боєприпасів, але й підтверджує необхідність продовження процесу удосконалення відповідного кримінального законодавства, зокрема положень, що містяться у ст. 263-1 КК України. Продовження реформування кримінального законодавства у вказаній сфері обумовлюється насамперед тими суттєвими негативними явищами, які значно впливають на якість життя громадян в Україні (продовження військових дій на Сході нашої країни, стрімке збільшення кількості злочинів у сфері незаконного обігу зброї, посиленням питання легалізації деяких видів зброї з метою захисту власного життя, здоров'я та власності). Як наслідок, оцінка значення кримінально-правової заборони, вимоги до змісту, сутності, структури положень відповідних кримінально-правових норм має теж змінюватися відповідно до соціально-політичних умов життя [38, с. 31].

У травні 2013 року стаття 263-1 КК України знову зазнає змін через недосконалість її побудови та неврахування положень ч. 1 ст.5 Протоколу, яка передбачено кримінальну відповідальність за зміну, незаконне видалення, знищення чи фальсифікацію маркування на вогнепальній зброї. З огляду на викладене, на розгляд Верховній Раді України внесено проект Закону України «Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України у зв'язку з приєднанням України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності» [39].

Також варто згадати про проект Закону України «Про внесення змін до статті 263 Кримінального кодексу України (щодо встановлення додаткового виду відповідальності за поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами)», яким пропонувалося встановити кримінальну відповідальність за перебування з холодною чи вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами та пристроями в приміщеннях органів державної влади та місцевого самоврядування, або в приміщеннях чи на території закладів освіти. Даним законопроектом встановлювалися обмеження

застосування цієї статті: її дію пропонувалося не поширювати на осіб, які відповідно до законодавства мають право перебувати зі зброєю у вказаних місцях (військовослужбовців Управління державної охорони, державної служби охорони) [40].

Поданий законопроект був відхилений через те, що перебування у зазначених вище приміщеннях або територіях зі зброєю тих осіб, які не мають права на носіння такої зброї, повною мірою охоплюється дією чинної редакції ч.1 ст. 263 КК України, якою передбачається відповідальність за носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї (окрім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого дозволу [41]

У сучасних соціально-політичних умовах в Україні, реформування кримінального законодавства в частині обігу зброї, є одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави. Проте, якщо аналізувати останні зміни, що були прийняті законодавцем в даному напрямку, варто сказати, що вони мають ситуаційний характер.

Також варто згадати за петицію Ткаченка О.І. щодо прохання законодавчо врегулювати обіг зброї, яку у 2015 році підтримало населення України. На сайті петицій було зазначено: «Легалізація зброї стане серйозним політичним запобіжником. Легалізація обігу зброї – останній аргумент спільноти простих людей, аби захистити свої права. І право на володіння вогнепальною зброєю суттєво змінить діалог людей і влади. Давайте говорити відверто, ми знаходимось на порозі серйозних викликів, можливої війни. І користуючись досвідом Швейцарії, можна вирішити питання захисту. Ця країна може за 2 доби мобілізувати армію, яка більша, ніж російська. І кількомільйонна українська «армія» могла б дати відсіч будь-якому агресору. Україні потрібна резервістська армія. Підемо шляхом західних країн, у тому числі і Швейцарії. Необхідно ухвалити законодавство про вільний легальний обіг зброї серед населення та проводити обов'язкову підготовку власників легальної зброї до можливої участі у військових діях для захисту території України [42].

Згодом, у травні 2019 року на сайті електронних петицій було розміщено схоже звернення. Авторами петиції були сформульовані наступні аргументи про необхідність законодавчого закріплення насамперед цивільного обігу зброї: забезпечити гарантоване Конституцією України невід'ємне право громадян на захист власного життя, здоров'я, майна та життя і здоров'я інших людей, зокрема із застосуванням зброї самозахисту, ініціювати серед першочергових розгляд у парламенті законопроект про регулювання обороту зброї серед цивільного населення. Автори документу зазначили, що сьогодні порядок обігу цивільної зброї в Україні встановлений не законом, а підзаконними актами, а це суперечить вимогам Конституції України [43].

П. Фріс зазначав, що усі висловлені доводи «за» прийняття Закону України, яким буде надано громадянам право на володіння коротко ствольної нарізної вогнепальної зброї та її скрите носіння, у жодному випадку не повинно означати, що зброя буде продаватись будь-кому. Закон, яким будуть врегульовані відповідні правовідносини повинен містити жорсткий порядок контролю за її реалізацією, обліком, зберіганням, носінням та застосуванням [44, с. 78].

О. Камша усі доводи за чи проти закону про зброю представив у вигляді порівняльної таблиці.

№	ПРОТИ:	ЗА:
1	Доступ до зброї отримують злочинці	Злочинці вже сьогодні мають необмежений доступ до зброї на «чорному» ринку, їх не цікавить наявність чи відсутність закону. Вся суть злочинної діяльності і складається з порушення законів
2	Доступ до зброї отримують люди з порушенням психіки	З метою отримання дозволу на зброю необхідне проходження медичного огляду (передбачено наразі

		Інструкцією № 622). На даний момент більш ніж 800 тисячам українських громадян отримали відповідні дозволи
3	Доступ до зброї отримують депутати, «мажори», представники бізнесу, представники «золотої» молоді і т.п.	Всі перелічені групи осіб вже озброєні, якщо не повністю, то частково травматичною зброєю, яка доступна депутатам, суддям, журналістам, або нагороджені зброєю від Президента, Міністра оборони, Міністра внутрішніх справ
4	Почнеться неконтрольована «роздача» зброї	Зброя це товар, який можливо придбати лише при наявності відповідного дозволу в особи. Ніхто не «роздає» зброю, в жодній країні де є розвинуте збройове законодавство. Зброя придбається особою за власні кошти. В нашій країні роздають лише гречку перед виборами
5	Почнеться «вільний» продаж зброї, зброю зможе придбати кожен у продуктовому магазині разом з товарами широкого вжитку	Зброя зараз і за всіма законопроектами про зброю може продаватися виключно у спеціалізованих магазинах, які мають ліцензію на продаж зброї. З прийняттям Закону, ви не зможете придбати зброю у продовольчому магазині
6	Суспільство не готове, в українців не такий менталітет, відсутня	Культура поведіння не виникне з вакууму, не може з'явитися культура поведіння з будь-яким предметом, якщо цей предмет неможливо

	культура поводження зі зброєю	придбати та використовувати у законний спосіб. Культура керування автотранспортом не з'явиться у населення, яке позбавлене можливості керувати авто
7	Почнуться перестрілки у транспорті, чергах, дитячих садках, школах, на всіх вулицях всіх міст України	Сьогоднішня стрічка українських новин містить безліч прикладів таких перестрілок в Україні з незареєстрованою зброєю, яку придбали на «чорному» ринку правопорушники. І це все без відповідного Закону в країні. Натомість, факти використання законної зброї обчислюються десятками за рік (69 злочинів за 2016 рік). Для порівняння на дорогах України за рік гине понад 3 тисячі осіб
8	Почнуться масові розстріли у школах (приклади: розстріл у школі Колумбайн, розстріл А. Брейвіком на о. Утойа, Норвегія, стрільба на концерті у м. Лас-Вегас, США)	Всі масові розстріли кінця ХХ — початку ХХІ ст. були скоєні за допомогою мисливської (гладкоствольної/нарізної) зброї, яка вже сьогодні доступна будь-якому українцю у віці від 21 та 25 років, який не має судимості та проблем зі здоров'ям. На руках в українців знаходиться близько 1 (одного) мільйона одиниць зброї, але масових вбивств на території України не відбувається

9	Зброя не завжди дозволяє захистити себе, свої рідних, власне майно, не у всіх випадках буде можливість її застосувати (як приклад несподіваний напад зі спини)	Той факт, що зброя не гарантує 100-відсоткового захисту, не означає, що потрібно її заборонити, обмежити коло користувачів, або можливість придбання. Від несподіваного нападу зі спини не вбереже ні зброя, ні звання майстра спорту з боксу, ні газовий балончик в кишені
10	Обов'язок боротися зі злочинністю належить поліції, потрібно у критичній ситуації зателефонувати за номером 102 і чекати прибуття поліцейських	Навіть у випадку дотримання всіх нормативів на час реагування з боку поліції — все одно швидшим буде застосування особистої зареєстрованої зброї
11	Гроші, які держава виділить на запровадження відповідних процедур надання дозволів на зброю можливо було б спрямувати на соціальні проекти, які є більш актуальними в умовах нашої держави	Впровадження Закону про зброю означатиме встановлення чітких правил для всіх (торговців, покупців), що стане підставою створення нових робочих місць (торгівці, медичний персонал, співробітники тирів, виробники зброї та амуніції)
12	Всі побутові конфлікти будуть вирішуватися лише за допомогою зброї, що призведе до численної кількості жертв	Навіть зараз побутові конфлікти спричиняють людські жертви, задля цього люди не використовують вогнепальну зброю, а здійснюють злочини за допомогою побутових

		предметів (кухонні ножі, меблі, інструменти). Потрібно боротися зі злочинцями, а не зі знаряддями злочину
13	Доступ до зброї отримують алко- та наркозалежні особи	Задля отримання дозволу на зброю необхідне проходження медичного огляду (передбачено наразі Інструкцією № 622). Весь процес законного оформлення дозволу є доволі тривалим і кропітким, потрібне неодноразове звернення до органів МВС. У алко- та наркозалежних осіб «інші пріоритети», в які спілкування з поліцією не входить
14	Зброя необхідна лише з метою нападу, у пересічних громадян відсутня необхідність у вогнепальній зброї для захисту, питання ухвалення Закону про зброю не є актуальним в Україні	В умовах збройного конфлікту на сході України, в умовах можливого повторного запровадження режиму військового стану, в умовах погіршення криміногенної ситуації, ухвалення збройного законодавства є одним з першочергових завдань діючої влади в Україні

[36].

Варто акцентувати увагу на тому, що до Верховної Ради України було подано декілька законопроектів про обіг зброї в Україні. Так, законопроект №1222-1 «Про обіг зброї», який є альтернативним до проекту Закону України N 1222 від 02.09.2019 "Про зброю", спрямований на законодавче врегулювання відносин, що виникають під час обігу в Україні вогнепальної, холодної,

пневматичної зброї, боєприпасів, а також конструктивно схожих зі зброєю та боєприпасами виробів; визначення правового режиму їх обігу, прав та обов'язків осіб, що ними володіють; встановлення вимог до вироблення, набуття, використання, відчуження та врегулювання інших суспільних відносин, пов'язаних із обігом зброї. Документ регулює відносини, що виникають під час обігу в Україні вогнепальної, холодної, пневматичної зброї, боєприпасів, а також конструктивно схожих зі зброєю та боєприпасами виробів, та визначає їх правовий режим власності, права та обов'язки осіб, що ними володіють, встановлює вимоги до вироблення, набуття, використання та відчуження, а також регулює інші суспільні відносини, пов'язані з обігом зброї [45].

Відповідно до даного законопроекту обіг зброї поділяється на цивільний та спеціальний.

У цивільному обігу перебуває зброя, яка належить фізичним та юридичним особам, яким згідно із законодавством та видом діяльності дозволено використовувати зброю.

У спеціальному обліку перебуває зброя юридичних осіб, якщо інформація про неї віднесена до державної таємниці, а також зброя, прийнята на озброєння Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, Національного банку України, інших державних органів, яким відповідно до законодавства дозволено користуватися зброєю [45].

Запроваджується Єдиний державний реєстр зброї, в якому систематизується інформація про кожен одиницю зброї та її обіг протягом всього життєвого циклу – від виробництва до знищення або утилізації.

Також, запропонований поділ зброї залежно від її технічних характеристик на категорії А, Б, В, Г.

До категорії А належить, зокрема, автоматична та інша зброя і боєприпаси, заборонені у цивільному обігу.

До категорії Б належить короткоствольна зброя довжиною менше 800 мм,

набуття у власність якої дозволено лише в конкретних випадках, прямо зазначених в законі (зокрема, для спортсменів з видів спорту, визнаних в Україні, правила змагань яких передбачають використання вогнепальної зброї).

До категорії В, зокрема, належить довгоствольна нарізна, гладкоствольна та комбінована вогнепальна зброя, а також гладкоствольна короткоствольна (травматична) зброя, яка дозволена для набуття у власність фізичним та юридичним особам для використання у цивільному обігу.

До категорії Г належить холодна зброя.

Крім того, законопроектом визначається категорія конструктивно схожих зі зброєю виробів, які не належать до зброї, але обіг яких потребує посиленого державного контролю. До них, зокрема, відносяться пістолети і револьвери газові, пристрої для подачі звукових або світлових сигналів, макети масо-габаритні.

Відповідно до вказаного вище законопроекту встановлюються умови, за яких фізичні та юридичні особи мають право набувати у власність зброю, яка перебуває в цивільному обігу. Наприклад, набути у власність зброю категорії В має право фізична особа, яка досягла 21-річного віку, не має медичних протипоказань та пройшла повний курс з вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею та її застосування. Для набуття у власність короткоствольної гладкоствольної (травматичної) зброї фізична особа повинна досягти 25-річного віку. При цьому дозвіл на володіння зброєю є єдиним та видається не на одиницю зброї конкретного виду або марки, а на всю категорію. За наявності дозволу на володіння зброєю особа має право придбати зброю без обмеження її кількості. Кожен випадок придбання зброї особою, яка має дозвіл на володіння зброєю, потребує внесенню до Реєстру. Дозвіл на володіння зброєю видається строком на п'ять років з можливістю подальшого продовження строку його дії. Передбачені також підстави відмови у видачі дозволу на володіння зброєю, а також припинення строку його дії [45].

Даним законопроектом встановлено ряд дозволів для юридичних осіб, діяльність яких пов'язана з обігом зброї. Наприклад, це стосується дозволів на

місця постійного зберігання зброї юридичним особам, які є безстроковими. Також, регулюються особливості обігу зброї та боєприпасів до неї, зокрема, під час виробництва, ремонту, продажу, зберігання, використання та застосування.

Вкрай важливим є питання обмеження носіння зброї. Законопроектом носіння зброї дозволено лише в конкретних випадках, пов'язаних з полюванням в мисливських угіддях, заняттям стрільбою чи на спортивних заходах в межах стрілецьких тирів та стрільбищ. Фізичні особи мають право на носіння гладкоствольної короткоствольної (травматичної) зброї, а також нагородної зброї, окрім місць, де існує заборона перебування зі зброєю.

Окремо регулюється питання здійснення державного контролю за зброєю. Зокрема, державний контроль за зброєю, яка перебуває в цивільному обігу, та боєприпасів до неї здійснюють уповноважені органи Національної поліції. Також нормативно врегульовується порядок ведення криміналістичного обліку зброї за її слідами, що залишаються на стріляних з неї кулях та гільзах, а також процедура огляду технічного стану та контрольного відстрілу зброї [45].

Поданий законопроект, на відміну від проекту N 1222, фактично легалізує на законодавчому рівні чинний порядок обігу вогнепальної зброї, закріплений у підзаконних актах, зокрема, в Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.98 N 622.

При цьому, на відміну від проекту N 1222, у якому передбачена можливість продажу цивільному населенню короткоствольної нарізної вогнепальної зброї (тобто, револьверів і пістолетів), даний законопроект надає право набувати такий вид зброї лише обмеженому колу осіб.

Серед недоліків, можна виділити те, що у законопроекті відсутній

порядок створення та функціонування в Україні курсів підготовки власників зброї, їх фінансування та забезпечення діяльності, хоча однією із обов'язкових умов, за яких фізичні та юридичні особи мають право набувати у власність зброю, яка перебуває у цивільному обігу, є вивчення матеріальної частини зброї, правил поводження з нею та її застосування [46].

Також у вказаному законопроекті обмежується право суб'єктів охоронної діяльності користуватися вогнепальною зброєю і надається можливість набувати у власність виключно гладкоствольну короткоствольну (травматичну) зброю, що різко знижує ефективність охорони важливих об'єктів приватними охоронними фірмами.

Крім того, надання Національній поліції права визначати порядок погодження укладення фізичними особами трудових (цивільно-правових) договорів з юридичними особами (суб'єктами господарювання), які мають у власності зброю, виглядає некоректним, оскільки поліція охорони, яка є частиною Національної поліції, сама надає послуги, пов'язані з використанням озброєної охорони, і фактично є конкурентом відповідних юридичних осіб [46].

Підсумовуючи вище викладене, можна дійти висновку, що для ефективного вирішення питання незаконного обігу зброї в Україні потрібне вжиття наступних заходів:

- прийняття спеціального закону про обіг зброї в Україні, що регулював би вказану сферу суспільних відносин
- покращення співпраці між органами, що здійснюють протидію незаконному обігу зброї в Україні (національна поліція, СБУ, Міністерство оборони, Прикордонна служба);
- створення єдиного державного реєстру зброї, який би міг систематизувати інформацію про кожну одиницю зброї, від її виробництва до знищення або утилізації;
- розширення співпраці в сфері протидії незаконному обігу зброї в Україні із сусідніми державами, та використання в даній сфері зарубіжного досвіду.

Без проведення вказаних заходів у тих соціально-політичних умовах, що склалися в нашій країні, ефективна протидія незаконному обігу зброї є неможливою, та з кожним роком вказане явище буде посилювати негативний вплив на національну безпеку та безпеку громадян України.

2.2. Діяльність Національної поліції в сфері протидії незаконному обігу зброї в Україні

Незаконний обіг зброї представляє підвищену небезпеку для суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом, оскільки в цьому випадку небезпечні предмети виходять з-під державного контролю і можуть бути використані для вчинення злочину, чим створюється загроза суспільній безпеці [13, с.57].

Результати проведених в Україні кримінологічних досліджень свідчать, що наша держава є територією для транснаціональної злочинної діяльності у сфері незаконного обігу зброї та боєприпасів [13, с.58].

Для сучасної України характерна украй складна кримінальна ситуація. Структуру і динаміку злочинності в сьогоднішніх умовах визначають як традиційні причини та умови, так й інші численні негативні процеси і явища, що витікають із сучасних кризових ситуацій в політичній, соціально-економічній та інших сферах. Особливо слід зазначити, що доступність предметів озброєння внаслідок військового конфлікту, що триває в країні з 2014 року, серйозно розширила діапазон тяжких і особливо тяжких злочинів, таких як розбій, вбивства на замовлення, бандитизм, тероризм та ін. Очевидно, що при професіоналізмі сучасних злочинців, котрі володіють відповідними навичками по застосуванню різних видів озброєння, стає майже безвідмовним засобом вчинення корисливих та інших видів злочинів [13, с. 59]

Так, протягом 2013 року в Україні було зареєстровано 6 929 злочинів, передбачених ст. 263 Кримінального кодексу (КК) України (Незаконне поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами); у

2014 - 7 228, у 2015 – 7 409, а за 9 місяців 2016 – 5 370. У той же час, стан розкриття таких злочинів з кожним роком погіршується. Так, якщо у 2012 році нерозкритими залишилися 3,5% з них, то в 2013 – 10,5%, у 2014 – 25,18%; у 2015 – 30,65% [48].

Незаконний обіг зброї в сучасних умовах є одним з чинників, що негативно впливає на криміногенну ситуацію в Україні в цілому. Сучасна криміногенна ситуація в країні є підтвердженням висловленої більше, як двадцять років тому, точки зору В.В. Лунєєва, який вважає, що насиченість країни зброєю зумовлює її неправомірне застосування [47].

Протидія злочинності, що пов'язана з незаконним обігом зброї є одним з найбільш актуальних завдань, що стоять на сьогоднішній день перед Національною поліцією України.

Стратегією національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 Про рішення Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», діяльність незаконних збройних формувань, зростання злочинності, незаконне використання вогнепальної зброї віднесено до актуальних загроз національній безпеці України [49].

Протидія незаконному обігу зброї займає особливе місце в діяльності правоохоронних органів щодо запобігання злочинам, оскільки вона характеризується подвійною превенцією: окрім припинення незаконних дій зі зброєю, попереджаються також і тяжкі наслідки, які можуть настати в ході протиправного застосування зброї [50]. В цьому напрямку, найбільшу кількість завдань законодавцем було покладено Національну поліцію України.

Правовою основою діяльності Національної поліції є Конституція України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, закони України «Про Національну поліцію» та «Про оперативно-розшукову діяльність», тощо.

Відповідно до ст.23 закону України «Про Національну поліцію» до основних повноважень поліції віднесено здійснення превентивної та

профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних правопорушень, ужиття в межах компетенції заходів для їх усунення [51].

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані:

- уживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення й припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють учиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень;

- здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами для швидкого й повного попередження, виявлення та припинення злочинів [52, с. 221].

А.П. Закалюк зазначив: «У буквальному розумінні запобігання злочинності означає діяльність, що перешкоджає вчиненню злочинів. Це коротке визначення відображає основну мету запобіжної діяльності — перешкодити вчиненню злочинів, скоротити їхню кількість і тим самим зменшити розміри злочинності» [53, с. 318].

Залежно від міри сформованості причин та умов злочинної поведінки й пов'язаного з цим моменту їх реалізації, запобігання злочину автор поділив на

- профілактику, яка здійснюється до формування злочинного умислу;
- запобігання, що відбувається після формування злочинного умислу до початку вчинення злочину;
- припинення злочину, до якого належать запобіжні заходи, здійснювані після початку кримінально-караних дій [54, с. 513-514].

Також варто звернути увагу на думці А.Г. Лекаря, який у змісті поняття «запобігання злочинів» (недопущення події злочину та його шкідливих наслідків) виділив: профілактику злочинів – діяльність державних органів і громадських організацій з виявлення та усунення причин, які породжують злочин, та умов, що сприяють їх учиненню; попередження злочинів –

установлення осіб, що виявляють намір учинити злочин, і прийняття до них заходів (переважно виховних) з метою не допустити реалізації цих намірів у злочинних діях; припинення злочинів – виявлення осіб, які підготовлюють учинення злочину, і прийняття до них заходів (головним чином оперативно-розшукових) з метою недопущення переростання підготовчих дій у замах та в закінчений злочин [55, с. 3].

Сучасна практика діяльності правоохоронних органів вказує на те, що для ефективної протидії незаконному обігу зброї в умовах глобалізації досить важлива значення має міжнародна практика.

Міжнародними правовими організаціями, які вивчають проблеми протидії злочинності неодноразово підкреслювалась важливість постійного моніторингу питань, пов'язаних з організацією запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї, підтримання на належному професійному рівні національних систем кримінального правосуддя. Так, Тринадцятий Конгрес Організації Об'єднаних Націй по запобіганню злочинності й кримінальному правосуддю закликав держави до розробки та прийняття ефективних заходів щодо запобігання й протидії незаконному виготовленню та обігу вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин. До таких заходів Конгрес, зокрема, відніс: проведення інформаційно-просвітницьких кампаній для створення перешкод незаконному застосуванню та виготовленню вогнепальної зброї й вибухових речовин; використання передових технологій, у т.ч. нанесення маркування та обліку для полегшення відслідковування вогнепальної зброї та підвищення ефективності кримінальних розслідувань щодо незаконного обігу зброї [56].

Відмінною рисою незаконного обігу зброї на сьогодні є те, що окрім збільшення обсягів, змінюються і його якісні характеристики: він набуває організованого й транснаціонального, а в періоди загострень соціально-економічних протиріч – і політичного характеру. Підтвердженням цього є останні події на Сході України, де продовжується ООС. Усе частіше в засобах масової інформації, заявах політиків, коментарях правоохоронців збільшення

кількості правопорушень із застосуванням вогнепальної зброї та вибухівки в Україні пов'язують з недосконалим контролем за переміщенням вогнепальної зброї із зони проведення ООС [57].

З огляду на викладене, варто погодитися з думкою Н.Є. Міняйло: «Поширення незаконного обігу вогнепальної зброї як один з найбільш «перспективних» напрямів діяльності організованих злочинних угруповань поряд з торгівлею наркотиками, людьми, контрабандою та проституцією сприяє процвітанню так званого «чорного» ринку зброї. Незаконна торгівля зброєю стає усе більш прибутковим злочинним промислом» [50].

У діяльності Національної поліції щодо запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з незаконним обігом зброї, варто приділити уваги виявленню обставин, які слугують підставами для вчинення злочинів, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї та боєприпасів. При цьому, у умовах, які склалися в Україні, особливої уваги потребують питання запобігання розкраданню зброї та подальшому її направленню в незаконний обіг; протидію можливим злочинам вчиненим із застосування вогнепальної зброї (у т.ч таких, що готуються); припинення таких злочинів та попередження рецидиву.

До комплексних заходів щодо запобігання злочинам, вказаної вище категорії, відповідно до зазначених напрямків, варто віднести діяльність, що скерована на:

- виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів вказаної категорії;
- виявлення осіб, діяльність яких пов'язана із незаконним обігом зброї;
- вжиття заходів, спрямованих на зупинення злочинної діяльності зазначених осіб;
- заходи щодо незайної зупинки злочинної діяльності зазначеної категорії осіб, а також недопущення настання небезпечних злочинних наслідків;
- попередження подальшої злочинної діяльності вказаних, їх своєчасне встановлення та ізоляція [13, с. 37].

З огляду на вище викладене, варто зосередити увагу на діяльності Національної поліції щодо здійснення дозвільної системи в сфері обігу зброї.

Ця діяльність будується відповідно до завдань, що ставляться перед органами Національної поліції різними нормативними актами. Основними із них є наступні:

- здійснення систематичного контролю за додержанням правил виготовлення, зберігання та використання зброї, попередження та припинення порушень правил її використання;

- перевірка осіб, які оформляються на роботу, пов'язану з використанням, зберіганням, виготовленням та перевезенням зброї, а також організація контролю за такими особами;

- підготовка і своєчасне проведення профілактичних заходів по недопущенню крадіжок (втрат) зброї, боєприпасів, запобігання випадкам протиправного їх використання;

- виявлення і усунення (нейтралізація) причин та умов, що сприяють порушенням правил дозвільної системи щодо зброї;

- вжиття до порушників правил володіння зброєю передбачених законодавством заходів впливу.

Діяльність по здійсненню дозвільної системи зазначеними підрозділами складається з ряду напрямків, до основних з яких належать:

- оформлення та видача відповідних дозволів;

- підготовка та ведення документації на об'єкти дозвільної системи;

- проведення планових та позапланових перевірок об'єктів;

- організація профілактики порушень правил дозвільної системи;

- організація та здійснення прийому громадян, розгляд та перевірка їх заяв, скарг;

- здійснення взаємодії з іншими службами органів Національної поліції, а також з іншими державними органами та громадськими організаціями;

- аналіз стану роботи на закріплених підприємствах та в установах;

- складання звітів, інформацій і т. ін [13, с.38].

Важливим напрямом в діяльності Національної поліції щодо функціонування дозвільної системи, є проведення широкого спектру профілактичних заходів, значення яких полягає в профілактиці порушень правил дозвільної системи щодо зброї, які можуть призвести до різних небезпечних наслідків, зокрема вчинення особливо тяжких злочинів, кваліфікуючою ознакою яких є застосування чи використання зброї.

Зміст профілактичних заходів визначається на основі аналізу ситуації на об'єктах, що характеризує стан додержання правил дозвільної системи у сфері обігу зброї. З метою попередження порушень цих правил керівники органів Національної поліції запрошують до себе представників керівництва підприємств, установ і організацій, на об'єктах яких виявлено значні порушення, і проводять з ними, та з особами, що несуть безпосередню відповідальність за порядок зберігання, обліку, використання і перевезення предметів та матеріалів, на які встановлено дозвільну систему, наради, бесіди, заняття. Успішним результатом профілактичних заходів також сприяє плідна взаємодія з органами освіти, військовими комісаріатами, та представниками громадськості.

Проте, важлива роль в профілактиці порушень правил дозвільної системи залежить від узгодженості дій працівників дозвільної системи з іншими представниками підрозділів органів Національної поліції.

Взаємодія з оперативними працівниками карного розшуку може здійснюватись шляхом використання їх оперативних можливостей для виявлення правопорушень, а також оперативного пошуку зброї, бойових припасів, вибухових матеріалів, що зберігаються з порушенням чинного законодавства, чи вважаються такими що викрадені; також шляхом цілеспрямованої роботи негласних працівників в місцях позбавлення волі, спецустановах, спрямованої на виявлення осіб, які причетні до незаконного обігу зброї, проведення відносно даної категорії осіб комплексу оперативно-розшукових заходів [13, с.40].

Для виявлення вказаних предметів та речовин працівники поліції досить часто використовують позаштатних працівників поліції та представників

громадськості чи населення, щоб з їх допомогою організувати добровільну здачу зброї. Організація вказаної роботи вимагає здійснення різноманітних заходів, зокрема здійснення виступів перед населенням, публікації в засобах масової інформації повідомлень про випадки затримання осіб причетних до незаконного обігу зброї, про межі кримінальної відповідальності за вчинення вказаних дій, проведення профілактичної роботи з різними категоріями населення, профілактичні перевірки та інше.

Слідчі, здійснюючи слідчо-розшукові заходи, можуть виявляти громадян, які причетні до крадіжки зброї, боєприпасів та вибухових матеріалів, а також незаконного їх володіння, зберігання і носіння; а також у випадках добровільної здачі зброї звільнити особу від кримінальної відповідальності.

Працівники патрульної поліції здійснюючи перевірку транспортних засобів, виявляють випадки порушень правил незаконного перевезення предметів та матеріалів, на які позиціюється діяльність дозвільної системи, а також випадки порушення даних привил при перевезенні залізничним, водним та повітряним транспортом. Також працівники патрульної поліції, здійснюють контроль під час перевезення небезпечних вантажів, забезпечують додержання законодавства в зазначеній сфері, розробляють і погоджують маршрути руху транспортних засобів під час перевезення небезпечних вантажів.

Працівники поліції охорони здійснюють забезпечення засобами охоронної сигналізації об'єктів дозвільної системи, комплектацію підрозділів воєнізованої охорони персоналом, що здатні за своїми діловими якостями та станом здоров'я, забезпечувати надійну охорону вказаних об'єктів [13, с.40].

З метою перевірки дотримання правил поведження з предметами дозвільної системи, працівники поліції можуть оглядати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, що знаходяться у фізичних та юридичних осіб, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання та використання яких передбачено спеціальні правила.

Працівники Національної поліції, відповідно до порядку, визначеного наказами МВС України, можуть вилучати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси,

вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів Національної поліції. Також при виявленні порушень правил поведження зі зброєю та правил її використання, що загрожує громадській безпеці та особистій безпеці громадян, працівники поліції можуть опечатати і закрити об'єкти, де вона зберігається чи використовуються (підприємства й майстерні з виготовлення та ремонту зброї, магазини, у яких здійснюється їх продаж, стрілецькі тири, мисливські стенди, стрільбища невійськового призначення, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поведження з ними та їх застосування) до усунення таких порушень [13, с. 42].

Окреме місце у профілактичній роботі Національної поліції займає саме індивідуальна профілактична робота з особами, які підлягають контролю з боку правоохоронних органів. До такої категорії відносяться особи, що ведуть антигромадський спосіб життя, та від яких можна очікувати скоєння злочинів, зокрема:

- раніше засуджені за скоєння насильницьких злочинів, у т.ч. з використанням вогнепальної зброї;
- особи, які знаходилися в місцях позбавлення волі та не стали на шлях виправлення після відбуття строку покарання;
- особи, з агресивною поведінкою, які зловживають спиртними напоями та наркотиками;
- особи, які не мають певного місця проживання, роду занять та деяких інших.

Національною поліцією постійно проводяться рекламовані акції по «добровільній здачі» зброї. Проте ці заходи є неефективними. Незважаючи на те, що з незаконного обігу вилучається деяка кількість зброї, кількість злочинів з її використанням значно перевищує кількість можливих попереджених злочинів.

Окремо увагу варто зосередити на характеристиці осіб, що вчиняють

злочини пов'язані з незаконним обігом зброї, вказаних осіб можливо розділити на наступні категорії:

- особи, які були засуджені за злочини, що пов'язані з незаконним обігом зброї;
- особи, які входять до складу ОГ та ЗО;
- особи, які проживають у прикордонних зонах, зоні поблизу АТО та особи, які мають право на спрощений порядок їх перетину;
- особи, які перевозять вантажі через зону АТО;
- військовослужбовці чи члени добровольчих батальйонів, які проходили або проходять службу в зоні АТО/ООС;
- особи, які маскуються під волонтерів (волонтери);
- «чорні копачі», які займаються пошуком зброї в районах проведення АТО або бойових дій Другої світової війни;
- особи, які займаються антикварною діяльністю, торгівлею речами старовизни [58, с. 133].

С. Г. Павліков, розглядаючи криміналістичну характеристику незаконного обігу зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин, виділив три основні типи осіб, які вчинюють досліджувані діяння: «випадковий» тип, «ситуаційний» і «злісний». Тип «випадкового» злочинця автор характеризує відсутністю антисоціальної спрямованості своїх дій, вчиненням злочинів, як правило, під впливом випадково виниклих і незалежних від нього факторів, наприклад, в силу незнання правових норм, в силу збігу важких життєвих обставин.

Тип «ситуаційного» злочинця розуміється як проміжний між першим і типом «злісного» злочинця. Основні риси цього типу: при наявності певних факторів (наприклад, пропозиції виготовити, перевезти тощо кримінальні предмети за винагороду, покинути бойовий пост тощо) особа вчиняє відповідний злочин. Представникам типу «злісного» злочинця, як правило, властиве усвідомлене і цілеспрямоване вчинення злочинів з метою

прямого або опосередкованого одержання злочинних доходів при вчиненні незаконного обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв. Часто ці особи є членами організованих злочинних формувань, основою злочинної діяльності яких є зазначені злочини [59, с. 65-68].

Індивідуальної профілактичної роботи, яка цілком залежить від своєчасного й очного встановлення особи, потребують військовослужбовці та демобілізовані особи, які брали участь у бойових діях у зоні ООС, мають бойовий досвід і навички поводження з вогнепальною зброєю, вибуховими речовинами тощо. Ураховуючи матеріальні та психологічні труднощі, які відчувають такі особи після повернення із зони бойових дій, існує ймовірність їх залучення до злочинної діяльності як у сфері злочинного обігу вогнепальної зброї, так і використання для скоєння тяжких злочинів.

Для виявлення каналів незаконного вивозу зброї із зони АТО вбачається доцільним максимально задіяти оперативні можливості всіх силових структур. Особливу увагу необхідно приділити:

- території, прилеглий до зони проведення АТО, блокпостам, місцям, де проводять свій вільний час військовослужбовці, а також особам, з якими вони спілкуються після бойових чергувань тощо;
- районним військкоматам, куди прибувають демобілізовані або військовослужбовці для реєстрації під час відпусток;
- оточенню демобілізованих або військовослужбовців, які знаходяться у відпустці чи відрядженні тощо [60].

Аналіз судової практики останніх років, зокрема вироків суду за ч. 1 ст. 263 КК свідчить, що в ході проведення досудового розслідування даних кримінальних проваджень у більшій частині випадків залишаються не встановленими джерела надходження вогнепальної зброї та вибухових речовин, що стали предметом злочину. Встановлення повного кола осіб причетних до незаконного обігу зброї та джерел її походження, було б основою для виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів у сфері незаконного обігу зброї, а також злочинів вчинених із використанням зброї.

Серед умов, що сприяють вчиненню злочинів вказаної категорії, варто віднести:

- недоліки в оперативно-розшуковій роботі, здійснення слабого контролю за особами, які представляють оперативний інтерес (раніше судимі, колишні учасники бойових дій, особи що проживають в районі проведення АТО/ООС та інші);

- зволікання в процесі роботи слідчо-оперативних груп щодо розкриття злочинів вказаної категорії, що дає можливість злочинцям тривалий час уникати кримінальної відповідальності;

- недостатня робота щодо створення зовнішніх обставин, які б переконували морально нестійких осіб у тому, що діяльність пов'язана з незаконним обігом зброї це злочин, за який вони будуть притягнуті до кримінальної відповідальності;

- досить слабка взаємодія з іншими державними органами, такими як СБУ, міністерство оборони, Державна прикордонна служба; засобами масової інформації, представниками органів місцевого самоврядування та представниками громадськості;

- недоліки в організації роботи зі своєчасного і якісного реагування на скоєний злочин чи інформацію про нього [60].

Підсумовуючи вище викладене, можна дійти висновку, що протидія злочинам пов'язаний з незаконним обігом зброї є одним з актуальних завдань, що стоять перед Національною поліцією на сьогоднішній день. В сучасних умовах виникає потреба в більш ефективніших заходах, щодо попередження і виявлення порушень в сфері незаконного обігу зброї, а також притягнення винних осіб до відповідальності, що і потребує подальшого удосконалення у роботі Національної поліції України.

РОЗДІЛ 3.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ В СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

3.1. Закордонний досвід протидії незаконному обігу зброї

Дослідження законодавства зарубіжних країн, проведення його порівняльно правового аналізу із законодавством нашої держави, завжди викликало інтерес вітчизняних науковців, оскільки використання передового досвіду іноземних країн є основою для реформування українського кримінального законодавства. Також, варто акцентувати увагу на тому, що проблемі протидії незаконному обігу зброї у законодавстві зарубіжних країн приділено більшої уваги, ніж в Україні.

На сьогоднішній день механізм протидії незаконному обігу зброї в Україні має певні недоліки, головним з яких є відсутність єдиного нормативно-правового акту, щоб регулював питання обігу зброї, при цьому наявна нормативно-правова база не в повній мірі відповідає вимогам сучасності та потребує доопрацювання. Важливим засобом для усунення даних недоліків є зарубіжний досвід.

Проблема протидії незаконному обігу є актуальною не лише для України, але й для всього світу. Питанням боротьби з незаконною торгівлею зброєю надається достатня увага з боку багатьох міжнародних організацій. Розгляду даної проблеми присвячено багато спеціальних сесій Генеральної асамблеї Міжнародної організації Кримінальної поліції з питань підвищення ефективності обліку вогнепальної зброї, а також застосування заходів з покращення міжнародної співпраці у такій боротьбі.

Комісія ООН з попередження злочинності та кримінального судочинства

силами експертів з 50 країн провела експертне опитування, що стосується режиму володіння населенням різних країн вогнепальною зброєю. Дослідження показало, що у всіх країнах спостерігається тенденція посилення регулювання обігу вогнепальної зброї. Найбільше це стосується Австралії, Канади, Великобританії, Росії, Чехії, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Франції, Китаю, що вже прийняли відповідні нормативні акти. У Бразилії, Данії, Індії, такі новели законодавства знаходяться у стадії підготовки [61].

Дослідження зарубіжного досвіду в сфері протидії незаконному обігу зброї, варто почати з кримінальних кодексів Росії, Білорусі, Казахстану і Таджикистану, якими передбачено кримінальну відповідальність за дані дії.

Варто вказати, що при наявності багатьох спільних рис щодо кримінальної відповідальності, які включають поняття незаконного носіння, зберігання, придбання, виготовлення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів або вибухових речовин, між ними є суттєві відмінності [13, с. 177].

Спільним предметом у складах, що розглядають є вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси і вибухові речовини або вибухові пристрої. В диспозиції 195 КК Таджикистану передбачено ще один предмет – пристрої, до яких прирівнюють паливні суміші і легкозаймисті речовини, призначені або пристосовані для використання в якості зброї. Також, відповідно до ч. 3 ст. 195 КК Республіки Таджикистану, предметом є ядерна, хімічна, біологічна (бактеріологічна) чи інші види зброї масового ураження чи матеріали або оснащення, які можуть бути використані при створенні зброї масового знищення. Також до предмету злочину, передбаченого цієї ж статтею належать газова і метальна зброя.

Відповідно до українського законодавства, кримінально-правові норми визначають відповідальність у ст. 263 КК України за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. При цьому, незаконне поводження включає в себе: носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передачу чи збут вогнепальної зброї, (крім

гладкоствольної мисливської), бойових припасів або вибухових речовин, без передбаченого законом дозволу (ч. 1 ст. 263 КК України); частина 2 цієї ж статті вказує на незаконне носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без зазначеного дозволу – все це складає об'єктивну сторону такого суспільно небезпечного діяння [13, с. 178].

Кримінальний Кодекс Республіки Казахстан містить чотири частини.

У ч. 1 ст. 251 передбачено відповідальність за незаконне придбання, передачу, збут, зберігання, перевезення або носіння вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв.

Частина 2 ст. 251 КК Казахстану встановлює відповідальність за ті ж самі дії, вчинені групою осіб за попереднім зговором або неодноразово.

Частина 3 цієї ж статті – ті ж самі дії, вчинені організованою групою, і нарешті частина 4 вказує на встановлення кримінальної відповідальності за незаконне носіння або збут кинджалів, фінських ножів чи іншої холодної зброї, за виключенням, коли носіння холодної зброї пов'язано з мисливським промислом.

За Кримінальним законодавством Республіки Таджикистан у ст. 195 встановлено відповідальність за незаконне придбання, передачу, збут, зберігання, транспортування або носіння зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв.

Варто звернути увагу на те, що ч. 4 ст. 195 КК Таджикистану передбачає відповідальність за незаконне придбання, передачу, збут або носіння газової зброї, кинджалів, фінських ножів або іншої холодної зброї, в тому числі металеві зброї [ ].

Варто також акцентувати увагу, на тому фактові, що кримінальні кодекси Казахстану і Таджикистану при кваліфікації злочинів пов'язаних із незаконним обігом зброї, виділяють наступні кваліфікуючі ознаки:

– відповідно до ч. 2 ст. 195 КК Таджикистану – «вчинення злочину

повторно»;

- КК Казахстану виділяє таку кваліфікуючу ознаку як «вчинення неодноразово, або за попередньою змовою групою осіб»;
- відповідно до ч. 3 ст. 251 КК Казахстану – «вчинення організованою групою», при цьому КК Таджикистану дану кваліфікуючу ознаку виділяє в окрему частину статті вказаного кодексу, а саме ч. 3. ст. 195 КК Таджикистану;
- відповідно до п. «в» ч. 2 ст. 195 КК Таджикистану – «вчинення злочину в особливо великих розмірах».

При цьому, якщо звернутися до українського законодавства, то аналогічна стаття 263 КК України, не передбачає жодної кваліфікуючої ознаки.

Проводячи порівняльне дослідження законодавства України та зарубіжних країн, варто відзначити різницю в санкціях за злочини пов'язані з незаконним обігом зброї.

Так, за ч. 1 ст. 195 КК Таджикистану особа підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк до семи років, коли за КК України карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, за законодавством Казахстану карається обмеженням волі на строк до трьох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років із штрафом у розмірі від двохсот до п'ятисот місячних розрахункових показників або у розмірі заробітної плати засудженого за період від двох до п'яти місяців або без такого.

Частиною 2 ст. 195 КК Таджикистану встановлено санкцію у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до дванадцяти років, тоді як КК Казахстану передбачає – позбавлення волі на строк від двох до шести років, а КК України встановлює наступне покарання: карається штрафом від п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від двох до п'яти років, або позбавлення волі на строк до трьох років.

КК Республіки Білорусь містить безпосередньо статтю в якій предметом викрадення є зброя, її основні частини, боєприпаси, вибухові речовини, вибухові пристрої (ст. 297) – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або

позбавлення волі на строк до семи років з конфіскацією майна або без конфіскації [13, с. 180].

На даний момент, в умовах глобалізації та зміни соціально-політичних умов, багатьма європейськими країнами, зокрема, такими як Німеччини, Австрії, Іспанії, Франції прийнято нові кримінальні кодекси. На підставі викладеного, вивчення законодавчого досвіду даних країн для України надасть можливість реформувати власне кримінальне законодавство.

Відповідальність за незаконний обіг зброї в КК Данії закріплено у ст. 192а. В ньому, зокрема, вказується, що будь-яка особа, яка порушує законодавство про зброю або вибухові речовини імпортує, володіє, носить, використовує або передає зброю або вибухові речовини, які унаслідок їх особливо небезпечного характеру можуть заподіяти значний збиток, підлягає тюремному ув'язненню на будь-який термін, що не перевищує 4 років [62].

Відповідно до КК Швейцарії незаконний обіг зброї, а саме: продаж вогнепальної зброї, важливих складових частин зброї, військових приборів, боєприпасів або складових частин, надання їх у користування, дарування, передача або посередництво у їх отриманні, а також виробництво та аналогічні операції із вибуховими речовинами визнаються злочином лише у тому випадку, якщо винний знає або допускає, що ці предмети будуть слугувати для вчинення проступку або злочину. Кримінально караним є консультація з виробництва вибухових речовин.

Досить цікавою для дослідження є стаття 260 КК Швейцарії: «Загроза суспільній безпеці, пов'язана із застосуванням зброї». У ній, зокрема, вказується, що той, хто продає кому-небудь вогнепальну зброю, заборонену законом зброю, важливі складові частини зброї, військові прилади, боєприпаси або їх складові частини, надає їх в користування, дарує, передає або є посередником в їх отриманні, не зважаючи на те, що він знає або допускає, що ці предмети будуть служити для вчинення проступку або злочину, той карається тюремним ув'язненням на строк до п'яти років або грошовим штрафом, якщо в його діях не міститься склад більш тяжкого злочинного діяння [62].

Також варто акцентувати увагу на статті 226 КК Швейцарії, в якій сказано про те, що той, хто виробляє вибухові речовини або отруйні гази, які, як він знає або повинен припускати, призначені для злочинного використання, карається каторжною в'язницею на строк до десяти років або тюремним ув'язненням на строк не менше шести місяців. Хто набуває, передає іншому, отримує від іншого, зберігає, приховує або переробляє вибухові речовини, отруйні гази або матеріали, що призначені для їх виробництва, карається, якщо він знає або повинен вважати, що вони призначені для злочинного використання, каторжною в'язницею на строк до п'яти років або тюремним ув'язненням на строк не менше одного місяця [62].

Окремої наукової уваги потребує досвід Швеції, в якій діє дозвільний порядок володіння будь-яким видом вогнепальної зброї. Ліцензію надають органи місцевої влади після проведення ретельної перевірки. Для її отримання необхідна вагома причина, але більш детальна, ніж самооборона. Володіння автоматичною або короткоствольною зброєю можливе лише у виключних випадках. Відповідальність за злочини, що вчиняються із застосуванням зброї детально відображена в КК Швеції [63]

В аспекті регулювання обігу зброї та ефективної протидії його негативним наслідкам, варто також звернути увагу на Кримінальний кодекс Франції.

Відповідно до ст.135-72 КК Франції передбачено, що використання при вчиненні злочину зброї є обставиною, що обтяжує відповідальність. В ст. 311-8 КК Франції зазначається, що викрадення карається 20 роками ув'язнення і штрафом в 1 млн. франків, якщо воно вчинене із застосуванням або погрозою застосування зброї, якщо особа, що носить зброю на яку необхідний дозвіл або носіння якої заборонено. Пунктом 10 ст. 222-13 КК Франції передбачено кримінальну відповідальність за насильницькі дії із застосуванням або погрозою застосування зброї, що не тягне повну втрату працездатності протягом більше 8 днів, у вигляді 3 років ув'язнення і штрафу 300000 франків.

Незаконне поводження із озброєнням карається лише у випадку, якщо є

обов'язковою ознакою іншого складу злочину. Носіння зброї при участі у повстанському русі (ст. 412-4), захват зброї та інших подібних предметів – за тих умов (ст. 412-5) тощо. Виключенням є норма, що передбачає відповідальність за виготовлення і зберігання смертоносних та вибухових машин і пристроїв з метою серйозно порушити громадський порядок шляхом залякування або терору (ст. 421-1). Це особливо криміналізований випадок готування до такого злочину, що в українському законодавстві має назву тероризм [64].

Нормативно-правовим актом, що регулює обігу зброї у Франції є Закон «Про зброю», що був прийнятий 18.04.1939 року. Даним законом встановлено чітку класифікацію зброї, порядок її виробництва, зберігання та застосування.

Відповідно до вказаного вище закону, всі види зброї можна класифікувати на 8 категорій.

До першої категорії належить бойова зброя, її елементи та боєприпаси до неї, а саме:

- автоматичні пістолети будь-якого калібру, з яких можна вести вогонь чергою, або пістолети, що споряджені магазинами, що вміщують більш десяти патронів;
- автоматичні пістолети, в яких використовують патрони калібру 7,65 мм і більше, або пістолети, довжина ствола яких перевищує 11 см;
- гвинтівки, мушкетони і карабіни всіх калібрів військового призначення;
- автомати всіх калібрів;
- пушки, гаубиці і міномети всіх калібрів;
- боєприпаси до зазначеної зброї: снаряди і гільзи, що споряджені і неспоряджені;
- гранати і бомби всіх видів, в тому числі запальні;
- ракети, торпеди і мины військового призначення всіх систем;
- вогнемети і пристрої, створені для ведення хімічної війни і ураження вогнем;

- будь-яка інша зброя, для якої можуть бути використані боеприпаси, призначені для зброї першої категорії;
- стволи, каркаси і барабани, що застосовуються в системах зброї першої категорії.

До другої категорії належить бойова техніка, що призначені для установки на них вогнепальної зброї: танки, кораблі, літаки, вертольоти.

Третя категорія– це засоби захисту від хімічної і бактеріологічної зброї, ураження вогнем (протигази, маски, фільтруючі елементи, спеціальний одяг).

Четверта категорія (так звана вогнепальна оборонна зброя):

- вогнепальна зброя центрального бою, що не належить до першої категорії, крім стартових і сигнальних пістолетів;
- напівавтоматична вогнепальна зброя колового бою або така зброя з багатократним пострілом;
- вогнепальна зброя колового бою з поодинокими пострілами, якщо довжина її менше 28 см;
- інша зброя, що не може бути перетворена у вогнепальну зброю зазначених типів;
- штурмові пістолети, для яких використовують кульові боеприпаси 4-ї категорії;
- напівавтоматична зброя, що носить на плечі або така зброя з багатократним пострілом, довжина ствола якої не перевищує 45 см, а загальна довжина не перевищує 80 см;
- зброя, що носить на плечі з одним або декількома гладкоствольними стволами, довжина яких менше 60 см, а кількість пострілів без перезарядження більше трьох;
- зброя, що носить на плечі з напівавтоматичним або ручним перезарядженням, що забезпечує більше десяти пострілів без перезарядження;
- стволи, затвори, каркаси, барабани, що застосовуються у зброї четвертої категорії.

До п'ятої категорії належить мисливська зброя, тобто всі гладкоствольні одно або багато ствольні рушниці і карабіни, а також рушниці і карабіни центрального бою з нарізними стволами, що не належать до зброї першої категорії.

Шоста категорія включає в себе холодну зброю:

- штики, шпаги, шаблі, кинджали, ножі-кинджали, дубинки, кастети, трості-шпаги, трості із свинцевими і залізними наповнювачами, з виключенням тростей, що мають лише наконечник з металу;
- інші предмети, що можуть представляти небезпеку для суспільної безпеки зброя.

Сьома категорія включає в себе зброю, що використовуються в тирах, на ярмарках і в салонах):

- вогнепальна зброя всіх калібрів з коловим боєм, що не відноситься до четвертої категорії;
- стартова і сигнальна зброя, в якій не можуть бути застосовані кулеві патрони.

До восьмої категорії відноситься колекційна та старовинна зброя:

- зброя, модель і дата виготовлення якої більш ланіта, ніж встановлена міністерством оборони (з урахуванням виключення) і яка знаходиться у такому стані, що з неї неможна стріляти боеприпасами, що належать до першої–четвертої категорії;
- зброя приведена у стан при якому неможна стріляти будь-якими боеприпасами;
- макети (копії) зброї цієї ж категорії [13, с.186-187].

Питання кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї детально відображене в нормах КК Іспанії. Розділ 1 даного кодексу присвячений незаконному обігу зброї, і має назву «Про володіння, торгівлю і зберігання зброї, бойових припасів або вибухових речовин і про тероризм». Відповідальність диференціюється залежно від приналежності зброї до певної групи, за якими

класифікується зброя, від її кількості, від приналежності винного до озброєного злочинного об'єднання та від мети використання зброї. В даному розділі розташовано два відділи, пов'язані з незаконним обігом зброї:

- про володіння, торгівлю і зберігання зброї, боєприпасів або вибухових речовин;
- про тероризм [65].

Відповідно до ст.563 КК Іспанії, володіння вогнепальною зброєю, дозволеною в законному обігу є караним, якщо воно здійснюється без відповідної ліцензії або дозволу.

Відповідно до ч. 2 і 3 ст. 564 КК Іспанії найбільш суворо караються діяння особи, яка володіє дозволеною для законного обігу вогнепальною зброєю, якщо вона не має фабричних знаків, номера або вони пошкоджені чи стерті, а також якщо така зброя потрапила на територію Іспанії незаконним шляхом і якщо зброя перероблена із зміною первинних технічних характеристик.

Також Кримінальний кодекс Іспанії у ст. 567 виділяє такий злочин, як виробництво, зберігання, торгівля зброєю.

До незаконного обігу зброї у відділі 2 відносяться: зберігання зброї або боєприпасів, володіння або зберігання вибухових, пальних, легкозаймистих або отруйливих речовин і пристроїв або їх частин, їх виробництво, провезення або перевезення, доставка їх будь-яким шляхом до Іспанії, розміщення або використання цих речовин, засобів і пристроїв, здійснені особами, котрі є членами озброєних банд, формувань, терористичних груп, або діють по найму, або сприяють вчиненню злочинів вказаними злочинними угрупованнями [65].

На підставі викладеного можна дійти висновку, що Кримінальний кодекс Іспанії під незаконним обігом зброї розуміє її виготовлення, зберігання, передачу та торгівлю зброєю чи боєприпасами.

Також варто звернутися до Кримінального кодексу Федеративної Республіки Німеччина, який на сьогоднішній день є найстаріших кодифікованим кримінальним законом, та був прийнятий 15 травня 1871 року. Даний кодекс не передбачає великої кількості злочинів, що пов'язані з незаконним обігом зброї,

даний обіг в переважній більшості регулюється окремими нормативними документами та адміністративно-правовими нормами.

Відповідно до КК ФРН зброя виступає як предмет злочину в двох статтях. Так, відповідно до п. 7 ч. 1 243 КК ФРН особливо тяжким видом крадіжки вважається крадіжка особистої вогнепальної зброї, кулемета, автомата, автоматичної зброї, вибухової речовини, військового озброєння. Інший випадок коли зброя виділена в самостійний предмет злочину є виготовлення, отримання для себе або для іншої особи, зберігання або передача іншій особі вогнепальної зброї, вибухової речовини або речовини чи пристрою, призначеного для організації вибуху або пожежі з метою нападу на повітряний або річковий транспорт.

В інших випадках вчинення злочинів наявність зброї розглядається як обтяжуюча вину обставина:

- відповідно до п. 1 ч. 2 113 КК ФРН - з метою застосування її при вчиненні опору службовцю відділу виконання покарань,
- відповідно до п. 1, 2 125а КК ФРН при порушенні громадського порядку, поєднане з насильницькими діями групи осіб [66].

Наявність при собі зброї або іншого небезпечного предмету при вчиненні розбою (ч. 1 п. 1 «а» 250), зґвалтування (ч. 3 п. 1 177) збільшує покарання мінімум до трьох років позбавлення волі, а застосування цих знарядь – мінімум до п'яти років позбавлення волі (ч. 2 п. 1 250, ч. 4 п. 1 177). Такий же строк передбачено за застосування вогнепальної зброї або спробу здійснити вибух або організувати пожежу при нападі на повітряний або річковий транспорт (ч. 1 п. 2 316с). При використанні зброї або іншого небезпечного знаряддя покарання за нанесені тілесні ушкодження, небезпечні для життя, – збільшується вдвічі (ч. 1 п. 2 224) [66].

На підставі викладеного можна дійти висновку, що КК ФРН не виділяє незаконний обіг зброї в якості самостійного складу злочину, проте використання зброї в якості предмету вчинення кримінальних правопорушень суттєво впливає на покарання винної особи, тобто використовується в якості кваліфікуючої

обставини, при притягненні винної особи до відповідальності.

Цікавим є положення Кримінального кодексу Голландії, який не містить жодного складу злочину предметом якого є зброя, лише в деяких статтях, таких як крадіжка (ст. 310), вимагання (ст. 317), привласнення (ст. 321) за вчинення дії відносно зброї настає кримінальна відповідальність [67].

Якщо звернутися до законодавчого досвіду Великобританії, то в даній країні діє ретельно регламентована дозвільна система обігу зброї. Нормативні акти чітко розроблені з точки зору опису параметрів різних категорій вогнепальної зброї і боєприпасів, фіксації повноважень і обов'язків володільців предметів озброєння і державних органів.

В цивільному обігу на підставі виданих поліцією сертифікатів може знаходитися мисливська, оборонна, спортивна зброя чітко визначених модифікацій і параметрів. Основним актом, що регламентує кримінальну відповідальність за незаконний обіг вогнепальної зброї та бойових припасів до неї є Firearms Act (Акт про вогнепальну зброю) 1968 року з подальшими змінами і доповненнями [68, с.32].

Відповідно до вказаних вище нормативних актів, незаконні дії із забороненими предметами озброєння відповідно до розділів 5(1) і 5(1A) Firearms Act 1968 року тягнуть для винного покарання на термін до десяти років (у виді тюремного ув'язнення).

Відповідальність у розмірі до 6 місяців тюремного ув'язнення або у виді штрафу, а в окремих випадках – до 5 років ув'язнення зі штрафом або якогонебудь з цих покарань окремо загрожує особам, що зменшили довжину вогнепальної зброї, внаслідок чого вона стала меншою 24 дюймів [68 с. 33].

Відповідно до законодавства Великобританії, кримінальна відповідальність настає і за створення макетів вибухових пристроїв з метою залякування населення. В даному випадку для притягнення особи до кримінальної відповідальності достатньо лише вчинення описаних в законі дій, а саме – створення макету вибухового пристрою, який побачили інші особи (їх мінімальна кількість також не визначена). Покарання за це діяння – тюремне

ув'язнення на термін до трьох місяців або штраф до 1000 фунтів стерлінгів (євро), або обидва покарання разом [13, с. 196].

Особливостями законодавства Великобританії в сфері протидії незаконному обігу зброї є відносно сувора міра покарання за більшість злочинів пов'язаних з незаконним обігом зброї та велике коло предметів незаконний обіг яких, тягне за собою кримінальну відповідальність, а також присутня значна кількість складів злочинів, що пов'язані з незаконним обігом зброї.

Досить цікавим в сфері протидії незаконному обігу зброї є досвід США, де в 1968 році в США було прийнято два важливих закони, що спрямовані на боротьбу із злочинністю, в тому числі і на боротьбу з незаконним обігом зброї:

- **«Gun Control»** - закон щодо контролю за вогнепальною зброєю.
- **«Omnibus Crime Control and Safe Streets Act»** - загальний закон

про контроль за злочинністю і безпекою на вулицях.

Відповідно до Закону щодо контролю над вогнепальною зброєю заборонено продавати гвинтівки і карабіни – особам молодше 18 років, ручну короткоствольну вогнепальну зброю особам молодше 21 року; вогнепальну зброю – особам, які відмовилися від американського громадянства, іноземцям, які незаконно проживають на території США, а також особам звільненим із збройних сил США за вчинки, що їх ганблять.

Законом щодо контролю над зброєю передбачено достатньо жорсткі санкції. Так, інформації, що не відповідає дійсності у заяві на придбання зброї карається позбавленням волі строком до 5 років або штрафом до 5 тис. долларів США.

Особа, яка придбала чи здійснює перевезення вогнепальної зброї з наміром вчинити за її допомогою тяжкий злочин, карається позбавленням волі строком до 10 років у додаток до того покарання, що передбачено за вчинення ним конкретного злочину [13, с. 199].

Також заслуговує уваги інший нормативний акт, а саме **«Armed Career Act»** – Федеральним законом США про озброєних професійних злочинців, відповідно до якого особа, що вчинила злочин з використанням вогнепальної

зброї і має до цього три і більше судимості за грабіж або крадіжку із проникненням, карається позбавленням волі строком 15 років без права на умовно-дострокове звільнення.

За вчинення злочинів у сфері незаконного обігу зброї застосовуються суворі санкції. Так, у США особа, яка вчинила викрадення вогнепальної зброї, вибухових речовин, карається позбавленням волі на строк до 10 років або штрафом (ст.ст.844, 924 розділу 18 Зводу законів США).

Більш суворе покарання встановлено для особи, що вступила у зговір з іншими особами для вчинення злочину, пов'язаного з імпортом або ввезенням вогнепальної зброї або бойових припасів. Така особа карається позбавленням волі на трок до 20 років або штрафом (ст.924 розділу 18 Зводу законів США).

Варто відзначити, що законодавство ряду штатів США встановлює достатньо високу відповідальність на вчинення злочинів, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї. Такі санкції передбачені законодавством 18 штатів, наприклад, Арізони, Флориди, Південної Кароліни Мічигану. Якщо особа вчинила злочин, пов'язаний із застосуванням зброї в штаті Флорида, то вона підлягає додатковому строку позбавлення волі від п'яти до п'ятнадцяти років позбавлення волі [13, с.199].

На підставі викладеного, можна дійти висновків, що ефективна протидія такому негативному явищу для суспільства, як незаконний обіг зброї можлива лише за умови вдосконалення нормативно-правової бази в даній сфері. На даний момент, в умовах глобалізації та зміни соціально-політичних умов, вивчення законодавчого досвіду зарубіжних країн є основою для розроблення ефективного механізму протидії незаконному обігу зброї, а також реформування всього кримінального законодавства вцілому.

3.2. Стратегія протидії незаконному обігу зброї

На теперішній момент кількість зброї в Україні стрімко збільшується. Дана тенденція пояснюється наявністю багатьох умов, зокрема, наявністю

бойових дій в рамках проведення АТО/ООС, недостатнім контролем за озброєнням зі сторони військових, низьку ефективністю роботи щодо контролю за особами, які покидають місця воєнних дій тощо.

На вказані показники впливає й рівень виявлення фактів незаконного володіння зброєю, встановлення осіб, що причетні до незаконного обігу зброї. Щодо ефективності правоохоронної діяльності у сфері виявлення фактів незаконного поводження зі зброєю, то на її діяльність впливає саме кількість вказаних фактів, а статистика вчинення вказаних правопорушень залишається досить великою.

МВС України у травні 2015 року констатувало, що за перші чотири місяці 2015 року кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, боєприпасами та вибухівкою збільшилася в рази. Якщо за весь 2014 рік таких порушень було зафіксовано 2900, то за січень-квітень 2015 року міліція зафіксувала 3200 таких злочинів. На початку травня 2015 року в державі вчинено 166 розбійних нападів з використанням вогнепальної зброї (у 2014 році було зафіксовано 114). Найбільше таких злочинів було вчинено в Києві, Донецькій та Луганській областях [89].

У правоохоронному відомстві визнають, що існує взаємозв'язок між збільшенням кількості збройних нападів та продовженням збройного протистояння на сході України, оскільки фіксуються численні спроби ввезення незаконними злочинними угрупованнями та організаціями зброї, боєприпасів та вибухівки із зони АТО, – наголошують в МВС України.

На жаль, чим більше тривають боєві дії, тим статистика незаконного поводження із зброєю в Україні зростає. Так за офіційними даними тільки у вересні 2017 року зареєстровано 2083 кримінальних проваджень за незаконне поводження із зброєю, тоді як за весь 2016 рік їх було зареєстровано 6087 [90].

За даними Генеральної прокуратури України станом на 10.11.2018 р. в Україні зафіксовано понад 3 млн одиниць нелегальної нарізної зброї, і за 9 місяців 2018 року офіційно зареєстровано 1241 вбивство, 1717 розбоїв, майже 2 тис. нападів з тяжкими та середньої тяжкості тілесними ушкодженнями [1].

У сучасних умовах виникла необхідність прийняття на державному рівні комплексної стратегії у сфері протидії незаконному обігу зброї. Розглядаючи стратегію протидії незаконному обігу зброї, варто звернути увагу на саме визначення поняття «стратегія».

Слово «стратегія» походить від древньогрецьких слів «stratos» – «армія» та «agos» – «я керую». Відповідно, поняття «стратегія» первинно тлумачилося як мистецтво або наука ведення воєнних дій. Запозичення категорії «стратегія» з військового лексикону пояснюється тим, що підприємства країн з ринковою економікою в 50-х роках минулого століття опинились в умовах, пов'язаних із насиченням ринку, зростанням конкуренції, коли виживання напряду пов'язувались з жорстокою конкурентною боротьбою. В економічній літературі є безліч підходів до трактування поняття «стратегія».

На думку К. Барроу, під стратегією необхідно розуміти узагальнену модель дій, необхідних для досягнення поставлених цілей шляхом координації та розподілу ресурсів компанії.

Своє визначення надає і Ю. Каракай, вказуючи, що під стратегією необхідно розуміти комплекс цілей, принципів, що дозволяють розподілити необхідні ресурси на певний період часу, що являє собою горизонт планування, визначення цілей і принципів інноваційного товару.

У своїх роботах такі відомі вчені як А. Томпсон та А. Стрікланд визначають стратегію як план управління фірмою, спрямований на зміцнення її позицій, задоволення споживачів і досягнення цілей [90, с. 327].

Необхідність розроблення даної стратегії обумовлено стрімким неконтрольованим її розповсюдженням територією України. Тому досить важливого значення набуває розробка комплексу дії, спрямованих на підвищення контролю за зброєю, що будуть розраховані на тривалий період часу. Дана стратегія має відображати сучасні тенденції та стан обігу зброї в нашій державі та включати в себе комплекс заходів, що будуть спрямовані на протидію даному негативному явищу. Лише дана концепція дозволить комплексно усунути негативні прояви у вказаній сфері.

Для ефективного вирішення питання незаконного обігу зброї в Україні в основу вказаної вище стратегії, вважаємо за доцільне покласти виконання наступних заходів:

- розроблення та подальше прийняття спеціального закону про обіг зброї в Україні, що регулював би вказану сферу суспільних відносин
- створення єдиного державного реєстру зброї, який би міг систематизувати інформацію про кожну одиницю зброї, від її виробництва до знищення або утилізації;
- покращення співпраці між органами, що здійснюють протидію незаконному обігу зброї в Україні (національна поліція, СБУ, Міністерство оборони, Прикордонна служба) з метою виявлення правопорушень, а також оперативного пошуку зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів, що незаконно зберігаються, використовуються чи раніше були викрадені; проведення спільних оперативно-розшукових заходів спрямованих на виявлення осіб причетних до незаконного обігу зброї
- розширення співпраці в сфері протидії незаконному обігу зброї в Україні із сусідніми державами, та використання в даній сфері зарубіжного досвіду.

На сьогоднішній момент Україна має досить неповну й розпорошену нормативно-правову базу з регулювання виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання вогнепальної зброї та володіння нею.

Замість єдиного закону, ухваленого Верховною Радою, який би регулював обіг зброї в Україні, на сьогоднішній момент чинна нормативно-правова база складається з розрізнених постанов, прийнятих різними органами, включно з основним регулюючим документом, що визначає порядок придбання та використання зброї: «Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також

боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», яку затверджено Наказом МВС України від 21.08.1998 р. № 622.

Протидія злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї потребує наявності стійкої законодавчої бази. В умовах сьогодення, Україні потрібен закон, що регулюватиме обіг зброї, боєприпасів до неї, предметів озброєння, зокрема у військовій сфері, у сфері охорони правопорядку, а також у сфері цивільного обігу. Без прийняття вказаного закону ефективна протидія несанкціонованому поширенню вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин серед населення практично неможлива. На це вказує і сучасна судова практика так практика діяльності правоохоронних органів.

Проте зволікання з прийняттям такого закону, створює сприятливе середовище для розвитку незаконного обігу зброї, зростанню показників кількості зброї, що перебуває у населення, стрімкому зростанню злочинності та збільшенню нещасних випадків при незаконному поводженні зі зброєю та боєприпасами. Будь-який напрям діяльності держави та правоохоронної системи лише тоді отримає позитивний результат, коли буде мати чітку і продуману законодавчу основу, чіткий механізм реалізації правових норм та належну систему органів, що будуть її виконувати. Для підвищення ефективності протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин та пристроїв варто лише прийняти відповідний закон, який існуюча правоохоронна система почне виконувати [13, с.200].

Також варто вказати, що на сьогоднішній день в Україні відсутній єдиний державний реєстр вогнепальної зброї. На сьогоднішній день створення єдиного державного реєстру зброї, який би міг систематизувати інформацію про кожну одиницю зброї, від її виробництва до знищення або утилізації є вагомим та необхідним кроком в сфері протидії незаконному обігу зброї.

При створенні даного реєстру, в основу його діяльності вважаємо за доцільне покласти наступну інформацію:

– інформація про рух зброї, тобто її переміщення починаючи з моменту її створення/імпорт та закінчуючи її утилізацією/експортом;

- інформація про проведення перевірок обліку зброї, її кількість та стан, із вказанням особи відповідальної за здійснення такої перевірки;
- інформація щодо зброї, яка перебуває в розшуку, тобто вважається викраденою чи втраченою, із детальним описом її тактико-технічних характеристик, номерних позначень та криміналістичних особливостей;
- інформація щодо вилученої зброї з подальших зазначенням результатів експертних досліджень;
- інформація, що стосується відомостей про осіб, в яких вказана зброя було вилучена, в тому числі про осіб, звільнених від кримінальної відповідальності у зв'язку з добровільною видачею.

Наявність такої інформаційної системи дозволила б здійснювати повний контроль як за переміщенням зброї, так і за особами, що беруть участь у незаконному обігові або причетні до нього. Значно полегшилося б і встановлення джерел надходження зброї у злочинний обіг. Вона сприяла б подоланню роз'єднаності, неузгодженості й суперечностей між різними відомствами.

До комплексних заходів щодо запобігання злочинам, вказаної вище категорії, відповідно до зазначених напрямків, варто віднести діяльність, що скерована на:

- виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів вказаної категорії;
- виявлення осіб, діяльність яких пов'язана із незаконним обігом зброї;
- вжиття заходів, спрямованих на зупинення злочинної діяльності зазначених осіб;
- заходи щодо незапної зупинки злочинної діяльності зазначеної категорії осіб, а також недопущення настання небезпечних злочинних наслідків;
- попередження подальшої злочинної діяльності вказаних, їх своєчасне встановлення та ізоляція.

Потрібно зазначити, що національною поліцією здійснюється контроль службової вогнепальної зброї. Більша частина обігу зброї: виробництво, імпорт,

експорт, використання, зберігання, утилізація тощо – здійснюється Міністерством оборони України, Службою безпеки України, компанією «Укрспецекспорт». Однак усі недоліки в діяльності зазначених відомств та організацій щодо контролю за обігом зброї в остаточному підсумку безпосередньо впливають на криміногенну ситуацію в даній галузі та діяльність органів національної поліції [13, с. 65].

Серед основних форм взаємодії зазначених відомств у сфері протидії незаконному обігу зброї можна назвати такі:

- розроблення спільної стратегії щодо протидії злочинності в сфері незаконного обігу зброї. Вказана діяльність повинна здійснюватися на основі спільної інформаційно-аналітичної роботи, тобто аналізу інформації, прогнозування розвитку та оцінці результатів діяльності;
- розроблення та проведення спільних операцій щодо протидії злочинності в сфері обігу зброї;
- проведення робочих зустрічей з метою обміну інформації та досвіду, а також підвищення оперативності взаємодії підрозділів.

Без проведення вказаних заходів у тих соціально-політичних умовах, що склалися в нашій країні, ефективна протидія незаконному обігу зброї є неможливою, та з кожним роком вказане явище буде посилювати негативний вплив на національну безпеку та безпеку громадян України.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного наукового дослідження зроблено наступні висновки.

1. «Незаконний обіг зброї» – це будь-які дії зі зброєю, що вчиняються без передбаченого законом дозволу, порушуючи при цьому кримінально-правові чи адміністративні заборони, та за вчинення яких настає передбачена законом відповідальність.

2. Проблематика ефективної протидії незаконному обігу зброї в Україні є надзвичайно актуальною на сьогоднішній день, та має велику історію та її історико-правові аспекти сягають глибокої давнини. Для вирішення проблем запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї, важливо мати чітке й повне уявлення про особливості злочинів цієї групи, зокрема їх масштаб, напрямки та тенденції розвитку, як раніше, так і в умовах сьогодення. історія протидії незаконному обігу зброї на теренах України сягає глибокої давнини. Використання історичного досвіду попередніх поколінь, з врахуванням діючих соціально-політичних умов, що склалися в нашій країні, дає можливість сформулювати пропозиції, щодо удосконалення чинного кримінального законодавства у сфері незаконного обігу зброї в Україні.

3. Чинна нормативно-правова база на даний момент досить розпорошена та складається з розрізнених постанов, прийнятих різними органами. Основним регулюючим документом, що визначає порядок придбання та використання зброї залишається Інструкція, затверджена Наказом МВС від 21.08.1998 р. № 622 «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів».

4. Протидія злочинам пов'язаний з незаконним обігом зброї є одним з актуальних завдань, що стоять перед Національною поліцією на сьогоднішній день. В сучасних умовах виникає потреба в більш ефективніших заходах, щодо попередження і виявлення порушень в сфері незаконного обігу зброї, а також притягнення винних осіб до відповідальності, що і потребує подальшого удосконалення у роботі Національної поліції України.

5. Ефективна протидія такому негативному явищу для суспільства, як незаконний обіг зброї можлива лише за умови вдосконалення нормативно-правової бази в даній сфері. На даний момент, в умовах глобалізації та зміни соціально-політичних умов, вивчення законодавчого досвіду зарубіжних країн є основою для розроблення ефективного механізму протидії незаконному обігу зброї, а також реформування всього кримінального законодавства в цілому.

6. Для ефективного вирішення питання незаконного обігу зброї в Україні вважаємо за доцільне розробити комплексну стратегію протидію даному явищу, в основу якої варто покласти виконання наступних заходів:

- розроблення та подальше прийняття спеціального закону про обіг зброї в Україні, що регулював би вказану сферу суспільних відносин
- створення єдиного державного реєстру зброї, який би міг систематизувати інформацію про кожен одиницю зброї, від її виробництва до знищення або утилізації;
- покращення співпраці між органами, що здійснюють протидію незаконному обігу зброї в Україні (національна поліція, СБУ, Міністерство оборони, Прикордонна служба) з метою виявлення правопорушень, а також оперативного пошуку зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів, що незаконно зберігаються, використовуються чи раніше були викрадені; проведення спільних оперативно-розшукових заходів спрямованих на виявлення осіб причетних до незаконного обігу зброї;
- розширення співпраці в сфері протидії незаконному обігу зброї в Україні із сусідніми державами, та використання в даній сфері зарубіжного досвіду.

7. На сьогоднішній день в Україні відсутній єдиний державний реєстр вогнепальної зброї. На сьогоднішній день створення єдиного державного реєстру зброї, який би міг систематизувати інформацію про кожну одиницю зброї, від її виробництва до знищення або утилізації є вагомим та необхідним кроком в сфері протидії незаконному обігу зброї.

При створенні даного реєстру, в основу його діяльності вважаємо за доцільне покласти наступну інформацію:

- інформація про рух зброї, тобто її переміщення починаючи з моменту її створення/імпорту та закінчуючи її утилізацією/експортом;
- інформація про проведення перевірок обліку зброї, її кількість та стан, із вказанням особи відповідальної за здійснення такої перевірки;
- інформація щодо зброї, яка перебуває в розшуку, тобто вважається викраденою чи втраченою, із детальним описом її тактико-технічних характеристик, номерних позначень та криміналістичних особливостей;
- інформація щодо вилученої зброї з подальшим зазначенням результатів експертних досліджень;
- інформація, що стосується відомостей про осіб, в яких вказана зброя було вилучена, в тому числі про осіб, звільнених від кримінальної відповідальності у зв'язку з добровільною видачею.

8. У сучасних соціально-політичних умовах в Україні вирішення питання законодавчого регулювання обігу та реформування кримінального законодавства в даній сфері є одними із пріоритетних напрямків політики нашої держави. Без проведення вказаних законодавчих змін ефективна протидія незаконному обігу зброї є неможливою, та з кожним роком вказане явище буде посилювати негативний вплив на національну безпеку та безпеку громадян України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скільки зброї перебуває у незаконному обігу в Україні: відповідь Луценка. URL : https://24tv.ua/skilki_zbroyi_perebuvaye_u_nezakonnomu_obigu_v_ukrayini_vidp_ovid_lutsenka_n1061258 Станом 10 листопада 2018 року
2. Шевчук О.Ю. Виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин. URL : http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/16998/1/%D0%BC%D0%94%20%281%29_p159-162.pdf
3. Андреев Д. В. Поняття та види незаконного обігу зброї // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка.– Сєверодонецьк, 2017. – № 2 (78). – С. 62-69
4. Щодо правових аспектів організації протидії незаконному обігу вогнепальної зброї / Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/969>.
5. Про мисливське господарство та полювання: закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 18. – Ст.132; із змінами станом на 07.02.2017.
6. Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення: закон України від 23.12.2004 р. № 2288-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2005. – № 6. – Ст.138. ; із змінами станом на 01.01.2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T247100.html
7. Про ліцензування видів господарської діяльності: закон України від 02.09.2015 р. № 222-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 23. – Ст. 158; із змінами станом на 01.03.2017.
8. Положення про дозвільну систему: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 р. № 576 – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>.

9. Про право власності на окремі види майна // Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 2471-XII ; із змінами і доповненнями, внесеними Постановами Верховної Ради України від 22 квітня 1993 року № 3131-XII, від 15.07.1994 р. № 121/94-ВР, від 24.01.1995 р. № 19/95-ВР – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T247100.html.

10. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

11. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності / Затверджено Резолюцією 55/255 Генеральної Асамблеї ООН від 31.05.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_792

12. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 3. – Електронні ресурс – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>.

13. Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї / Ю.М. Береза, М.М. Єфімов, В.П. Кононець, А.С. Новосад, І.В. Пиріг, С.А. Риб'янець, О.С. Скок, О.І. Соболев, К.О. Чаплинський, А.П. Черненко, С.А. Шалгунова, Т.В. Шевченко, А.Г. Шиян, В.А. Якушкін / За заг. ред. К.ю.н.,

доцента Шалгунової С.А. – Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 364 с.

14. Агафонов В. В. Методика расследования преступлений, связанных с ношением, изготовлением или сбытом холодного оружия : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика; судебная экспертиза» / В. В. Агафонов. – М., 1995. – 23 с.

15. Шайдуллин М. Ш. Предупреждение преступлений, совершаемых с использованием оружия : дисс. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Шайдуллин Марат Шевкетович. – М., 2014. – 187 с.

16. Кушнерик Ю. А. Процесуальне керівництво розслідуванням грабежів та розбійних нападів : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Кушнерик Юрій Анатолійович. – К., 2016. – 242 с.

17. Соколов Л. Ф. Оружие как признак состава преступления при посягательстве на общественную безопасность : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук / Л. Ф. Соколов. – Свердловск, 1970. – 19 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lawlibrary.ru/izdanie34700.html>.

18. Галахов С. С. Криминальные взрывы. Основы оперативно-розыскной деятельности по борьбе с преступлениями террористического характера / С. С. Галахов. – М. : Экзамен, 2002. – 288 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://kriminalisty.ru/catalog/item158.html>.

19. Ведерников Н. Т. Личность преступника как элемент криминалистической характеристики преступления / Н. Т. Ведерников // Криминалистическая характеристика преступлений : сб. науч. тр. – М. : Всесоюз. ин-т по изучен. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1985. – С. 76–79

20. Корецкий Д. А. Криминальная армалогия / Д. А. Корецкий. – М. : АСТ: Астрель, 2010. – 446 с.

21. Солоницкая Э. В. Криминологическая характеристика незаконного оборота оружия и меры борьбы с ним : автореф дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08

- / Є. В. Солоницкая : Ростовский юрид. ин.-т МВД РФ. – Ростов н/Д, 2004. – 16 с.
22. Григорянц С. А. Незаконный оборот оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств как объект криминологического исследования: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / С. А. Григорянц; Ростовский гос. эконом. ун-т. – Ростов-на-Дону, 2011. – 20 с.
23. Власов В. П. Криминологическая характеристика и предупреждение незаконного оборота оружия : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. П. Власов: Юрид. ин-т МВД России. – Москва, 2001. – 20 с.
24. Тихий В. П. Коментар до статей 262, 263, 264 розділу IX «Злочини проти громадської безпеки» Кримінального кодексу України / В. П. Тихий // Законодавство України: наук.-практ. коментарі. – 2004. – № 8. – С. 51–60
25. Словник української мови. В 11 томах. Т. 5. – К.: Наукова думка, 1974. – 840 с.
26. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
27. Історія держави і права України. Частина 1: Підруч. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: У 2 ч. / [А.Й. Рогожин, М.М. Страхов, В.Д. Гончаренко та ін.] - К.: Ін юре, 1996. - 368 с.
28. Боровинський С. Б. Витоки та сучасний стан кримінальної відповідальності за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів / С. Б. Боровинський // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2012. - № 4. - С. 412-419. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2012_4_60
29. Судебные уставы 20 ноября 1864 года, с прибавлением законов, на которые содержатся ссылки в этих уставах. - СПб.: Типография Гогенфельдена и комп.
30. Уголовное уложение 22 марта 1903 г. – СПб.: Издание Н.С. Таганцева. – 1904. – 141 с.
31. Рибачук В. І. Кримінально-правові та криминологічні аспекти боротьби з незаконними діяннями при поводженні зі зброєю, бойовими

припасами та вибуховими речовинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2001. 21с

32. Уголовный кодекс УССР. – Х.: Юридическое издательство Наркомюста УССР. – 1924. – 75 с.

33. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорськослідчої діяльності. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>

34. Мартинюк А. Дослідження незаконних потоків зброї. Короткий інформаційний документ. квітень, 2017. URL: <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BP3-Ukraine-UKR.pdf>

35. Центр Разумкова, 2005; Griffiths і Karp, 2008, с. 208

36. Камша О. Закон про зброю в Україні. Юридична газета онлайн, URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zakon-pro-zbroyu-v-ukrayini.html>

37. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21.11.2002 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-iv>.

38. Катеринчук І.П., Меркулова В.О. Незаконний обіг зброї, бойових припасів або вибухових речовин: напрями реформування кримінального законодавства. Південноукраїнський правничий часопис, 2017, № 3. С. 29-35.

39. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України у зв'язку із приєднанням України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35П=45449.

40. Про внесення змін до статті 263 Кримінального кодексу України (щодо встановлення додаткового виду відповідальності за поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами) : проект Закону України, реєстр. № 1500 від 17 груд. 2014 р. URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52979.

41. Голубош В.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України) – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально- виконавче право. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

42. Дозволити володіти вогнепальною зброєю цивільним особам громадянам України. Петиція № 22/000323-еп URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/323>

43. Навести порядок з обігом зброї, а порядок – це Закон. Петиція №№ 22/053416-еп URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/53416>

44. Фріс П. Право громадян на зброю: pro et contra. Наше право. №5. 2015. с. 77- 84.

45. Проект закону про обіг зброї URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66918

46. ВИСНОВОК на проект Закону України «Про обіг зброї» URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dY5Z8AMsr4J:w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D66918%26pf35401%3D516884+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

47. Насильственная преступность. / Под ред. В.Н. Кудрявцева и А.В. Наумова. М.: «Спарк», 1997. с. 37

48. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. Генеральна прокуратура України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820

49. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України"» від 26.05.20015 за № 287 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 95.

50. Міняйло Н.Є. Транснаціональна злочинна діяльність у сфері

незаконного обігу вогнепальної зброї: кримінально-правове та кримінологічне дослідження : автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ніна Євгенівна Міняйло . – Київ : Б.в., 2012 . – 20 с. – Режим доступу: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=8510>

51. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради, 2015, № 40-41, ст.379. Станом на 31.10.2019.

52. Чаплинська Ю.А. Організаційне забезпечення проведення допиту. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ : проблеми теорії і практики : матеріали Всеукр. наук. практ. конф. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2013. С. 221-224.

53. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. — К. Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. С. 424

54. Юридична енциклопедія: У 6-ти т. – Т.2 – К.: Укр. енциклоп., 1999. – 742 с

55. . Лекарь А. Г. Профилактика преступлений / А. Г. Лекарь. – М. : «Юрид. лит», 1972. – 104 с

56. Тринадцятий Конгрес Організації Об'єднаних Націй по запобіганню злочинності й кримінальному правосуддю (Доха, 12-19 квітня 2015 року). [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/congress//Declaration/V1504153_Russian.pdf

57. Гришко Л. МВС: в Україні зростає незаконний обіг зброї [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dw.com/p/1FStT>

58. Мельниченко С. П. Криміналістичний аналіз особи злочинця, що вчинює незаконне переміщення вогнепальної зброї / С. П. Мельниченко // Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки». – 2015.– Вип. 6–2. – Том 1. – С. 132–136

59. Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Павликов Сергей Герасимович. – М., 2000. – 195 с.

60. Свірін М. О. Запобігання підрозділами Національної поліції злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї / М. О. Свірін // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2016. - Вип. 4. - С. 251-260. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_4_30

61. Материалы Экономического и Социального Совета ООН, 2001, 28 апр. – 9 мая. Russian original. P. 29.

62. Уголовный Кодекс Дании. СПб., 2001. С. 203-204. Уголовный кодекс Швейцарии от 21 декабря 1937 г., вступил в действие с 1 января 1942 г., по состоянию на 1 июня 1999 г. / Пер. с нем. Серебренниковой Л.В. М.: Издательство "Зерцало", 2000.

63. Уголовный кодекс Швеции принят в 1962 году, вступил в действие с 1 января 1965 года, по состоянию на 1 мая 1999 года. Пер. с англ. Беляева С.С. М.: Издательство МГУ. 2000.

64. Новый Уголовный кодекс Франции. / Науч. ред. Кузнецова Н.Ф., Побегайло Э.Ф. М.: Юридический колледж МГУ, 1993. 211 с.

65. Уголовный кодекс Испании принят в 1995 году, вступил в действие с 24 мая 1996 года, Пер. с исп. Зыряновой В.П., Шнайдер Л.Г. М: Издательство ЗЕР-ЦАЛО, 1998.

66. Уголовный кодекс ФРГ / Пер. с нем. Серебренниковой А.В. М.: Издательство "Зерцало". 2000.

67. Уголовный Кодекс Голландии. СПб., 2001. С. 392.

68. Крылова Н.Е., Серебренникова А.В. Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии). Учебное пособие. М.: Издательство "Зерцало", 1998. С. 36-37

69. Про результати роботи кінологічних підрозділів за 12 місяців 2015 року : доручення ГСУ Національної поліції України від 02.02.2016 р № 1184/05/35-2016. – К., 2016. – 4 с.

70. Коржанський М.Й. Предмет і об'єкт злочину : Монографія. Д. : Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ, Ліра ЛТД, 2005. С. 11-16;

71. Лысенко В.В. Расследование уклонений от уплаты налогов, совершенных должностными лицами предприятий, организаций, учреждений. Х.: Фирма "Консум", 1997. 192 с.

72. Макаренко Е.И. Особенности расследования квартирных краж, совершаемых группой лиц: дисс. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Макаренко Евгений Иванович. Москва, 1983. 200 с.

73. Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії: Положення затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 7.09.1993 р. № 706. Станом на 19.09.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-93-%D0%BF#Text>

74. Поль К.Д. Естественно-научная криминалистика: (Опыт применения научно-технических средств при расследовании отдельных видов преступлений) : Пер. с нем. М.: Юрид. лит., 1985. 304 с.

75. Про затвердження Порядку ввозу з-за кордону та вивозу з України спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії: наказ Міністерства внутрішніх справ та Державного митного комітету України від 19.10.1993 р. № 650/272.

76. Про затвердження Правил безпеки під час поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення: Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості України

77. № 355 від 12.06.2013 р.

78. Тарасенко О.С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2017. 283 с.

79. Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Монография. Х.: Издательское объединение «Выща школа», 1988.

80. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: моногр. Одеса: Одеська національна юридична академія; Фенікс, 2007. 260 с.

81. Про контроль за придбанням і зберіганням вогнепальної зброї приватними особами : Європейська конвенція, прийнята 28.06.1978 р. Радою Європи у Страсбурзі // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_320.

82. Про приєднання України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Закон України від 2.04.2013 р. № 159-VII / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/159-18>.

83. Новак Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Я. В. Новак. – К., 2007. – 20 с.

84. Про цивільну зброю і боєприпаси : Проект закону, запропонований народними депутатами України у 2014 році (Ю.М. Сиротюк, А.М. Міщенко, О.І. Осуховський, І.І. Кривецький).

85. Хараберюш О. І. Протидія контрабанді в Україні : оперативно-розшуковий аспект : монограф. / О. І. Хараберюш. – К. : ВД «Дакор», 2015. – 416 с.

86. З Євросоюзу на Закарпаття йде контрабандою зброя та боєприпаси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.karpatnews.in.ua/news/82621-z-yevrosoiuzu-na-zakarpattiyade-kontrabandoiu-zbroia-ta-boieprypasy-fotovideo.htm#sthash.kjBOdC2L.dpuf>

87. Львівські митники викрили 60 спроб контрабанди зброї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://>

www.zaxid.net/news/showNews.do?lvivski_mitniki_vikrili_60_sprob_kontrabandi_z_broyi&objectId=1293883

88. 10 років боротьби з розповсюдженням стрілецької зброї: де ми зараз? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nato.int/docu/review/2011/Arms-control/10-yearsactions/UK/index.htm>

89. МВС: в Україні зростає незаконний обіг зброї. URL: <https://www.dw.com/uk/.Станом 20.05.2015>

90. Мойсеєнко, І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник [Текст] / І. П. Мойсеєнко І. П., О. М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.